

Γιάννη Μαυρίκιου

Φ4

Η ΑΓΝΟΙΑ ΣΤΕΡΕΙ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ
ΑΠΟ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ

Αθήνα 2004

Προσέγγιση στην έννοια του Χάους

Βρισκόμαστε σε μιαν εποχή που επικρατεί πολύμορφη και πολύπλοκη σύγχυση ως προς τη θέση την οποία κατέχει ο σύγχρονος Άνθρωπος μέσα σ' ένα χαώδες πλέγμα συνθηκών γεμάτο αλληλοσυγκρουόμενες και αλληλοεπικουρούμενες αναγκαιότητες.

Οι αναγκαιότητες επιβάλλουν αντιμετώπιση, επιβάλλουν συμπεριφορές, αλλά και δημιουργούν αρμοδιότητες.

Η χαώδης εικόνα της σύγχρονης πραγματικότητας οδηγεί συχνά στην κατάταξή της σε ένα **αποτελεσματικό χαρακτηρισμό με τον όρο «χάος»**.

Η αλήθεια είναι ότι, σε μια σχετική αναλογία, η οποία συναρτάται με τους ρυθμούς και τα στάδια εξέλιξης, το χάος αυτό έχει μια διαχρονική συνέχεια. Χάος ήταν και για τον πρωτόγονο άνθρωπο το σύνολο των συνθηκών που τον περιέβαλλαν μέσα από το οποίο έπρεπε να ξεχωρίζει, με το ένστικτο και τη νόηση, φιλικά κι εχθρικά όντα, ωφέλιμα κι επικίνδυνα στοιχεία και να επιλέγει μέτρα για κάθε περίπτωση επιβίωσης και προστασίας. Χάος χαρακτηρίζει εποχές στη διάρκεια της ιστορίας κατά τις οποίες οι σχέσεις ανάμεσα σε λαούς έπαιρναν αυθαίρετες τροπές και δημιουργούσαν ανισόρροπες καταστάσεις. Μια από τις ιδιαιτερότητες της εποχής μας συνδέεται με την κλίμακα στην οποία ασκούνται οι δράσεις και η οποία ξεπερνά τα φυσικά όρια του πλανήτη διευρύνοντας έτσι το μέγεθος του περιβάλλοντος χάους.

Όμως, στη διάρκεια μερικών από τις τελευταίες χιλιετίες ο Άνθρωπος κατόρθωνε να σχεδιάζει μεθόδους, πάσης κλίμακας, μέσα από τις οποίες δημιουργούσε αντικείμενα, προϊόντα και γνώση, ν' αντιμετωπίζει καταστάσεις και να χειρίζεται αναγκαιότητες.

Έτσι κατόρθωσε σε μικρό σχετικά χρονικό διάστημα να περάσει από τις πρώτες ανακαλύψεις που εξασφάλισαν ζωτικά μέσα επιβίωσης, επικοινωνίας και προστασίας σε κατακτήσεις επιστημονικές και τεχνικές οι οποίες θέτουν σε ουσιαστική αμφισβήτηση την δυνατότητα ελέγχου των συνεπειών της εμβέλειάς τους.

Παράλληλα με την προσφορά του Ανθρώπου σε ό,τι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κατάκτηση προόδου, εμφανίστηκαν εσωστρεφείς θυμικές παρορμήσεις και ενέργειες που δημιουργούσαν ανισορροπίες και ανωμαλίες στις κάθε κλίμακας ανθρώπινες σχέσεις. Η ικανότητα του Ανθρώπου να σκέπτεται και να δημιουργεί υστερεί, συχνά, στην εποικοδομητική της προσφορά, προς όφελος εγωκεντρικών και αντικοινωνικών επιδιώξεων. Ο Άνθρωπος της Νόησης έχει ν' αντιπαλέψει τον Άνθρωπο της Δύναμης και της Επιβολής.

Η κοινωνική διάρθρωση δημιουργεί αρμοδιότητες οι οποίες άλλοτε είναι ομαλές και ήπιες στη δράση τους κι άλλοτε προσφέρουν ευκαιρίες στην εκτροπή ισχύος και επιβολής. Αυτές δημιουργούν εξελίξεις που έχουν χαρακτήρα διαχρονικό αλλά πολύ συχνά και περιστασιακό και μπορούν να καταλήξουν σε ανεπιθύμητες εκτροπές και καταστάσεις.

Η υπερίσχυση της δύναμης και της επιβολής καταλήγει σε Αρχηγίες και Ηγεμονεύσεις. Σ' αυτή την κλίμακα δράσης επιζητείται η αποτελεσματικότητα στην επίτευξη εγωκεντρικών στόχων κάτι που συνοδεύεται από αυθαιρεσίες, αυστηρή πειθαρχία και υποταγή.

Δημιουργείται μια ηγεμονική απολυταρχία η οποία, συνήθως λειτουργεί μέσα από ένα πλέγμα θυμικών κι εγωκεντρικών παρορμήσεων παρακάμπτοντας την προσφορά της νόησης και των κωδίκων η οποία θα μπορούσε να ελέγξει σκοπιμότητες και να προβλέψει ανώμαλες συνέπειες και ανισορροπίες.

Καταπιανόμαστε μ' ένα θέμα το οποίο άπτεται της σφαίρας της φιλοσοφίας. Δεν έχουμε όμως την απαιτούμενη αρμοδιότητα και, γι' αυτό, διαχωρίζομαστε από μια τέτοια πρόθεση. Όσον αφορά την αρμοδιότητα, αυτή περιορίζεται στο ενδιαφέρον και, κυρίως, στο δικαίωμα του κοινού πολίτη να προσπαθεί να σκύβει πάνω στα ζωτικά θέματα που τον αφορούν. Όσο για την πρόθεση, σ' αυτή κυριαρχεί μια μέριμνα να διαλογιζόμαστε χωρίς την επίδραση ενός αφοπλιστικού συμπλέγματος αναρμοδιότητας. Στην εποχή μας, έχει κατά εμφανέστατο τρόπο, επικρατήσει μια ροπή του ανθρώπου να εξαρτά την συμπεριφορά του από τις ονομαζόμενες «επικοινωνιακές» επιρροές. Αυτές οι «επικοινωνιακές επιρροές» έχουν πάρει υπερτροφικές διαστάσεις στο βαθμό που έχουν αποβεί

αντικείμενο επιστημονικών μεθοδολογικών ερευνών και κάθε μορφής επενδυτικών εφαρμογών.

Για ν' απαλλαγούμε από κάθε σχετική εμπλοκή θ' αποφύγουμε κάθε αναφορά σε ερωτήματα ή κεκτημένα του τεράστιου κεφαλαίου της ανθρώπινης σκέψης που λέγεται «φιλοσοφία» και της τεράστιας προσφοράς της, που είναι η επιστήμη, ακόμη κι όταν αυτή μας προσφέρει θετικά ή αρνητικά επιχειρήματα.

Οι εγγενείς ικανότητες του Ανθρώπου

Όταν συζητάμε μ' ένα γεωργό, ένα ψαρά ή ένα βιοτέχνη εντυπωσιαζόμαστε από τον πλούτο των γνώσεων τους κι ακόμη περισσότερο από τη μορφή μιας διαλεκτικής σκέψης η οποία καθρεφτίζει μια βαθιά κατανόηση των συνθηκών και διαδικασιών που διέπουν το αντικείμενό τους. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τον ενημερωμένο φίλαθλο όταν σχολιάζει ένα ποδοσφαιρικό αγώνα. Όμως αυτή η αυτοπεποίθηση και η διαύγεια που χαρακτηρίζει τις ανεπηρέαστες ικανότητες του Ανθρώπου βρίσκεται σε αδυναμία να εκδηλωθεί και να δράσει σε περιπτώσεις που τις έχει ανάγκη για ν' ανταποκριθεί σε αντιμετώπισεις καίριων κοινωνικοπολιτικών καταστάσεων.

Υπάρχει εδώ μια αδυναμία την οποία οδηγούμαστε ν' αποδώσουμε στην έλλειψη επαρκούς γνώσης του αντικειμένου η οποία θα κατέληγε σε μιαν ανεπηρέαστη λήψη απόφασης, σε μια μη υποβαλλόμενη συμπεριφορά. Δεν μπορούμε να μην αναφερθούμε στην βιομηχανία των διαφημίσεων των οποίων στόχος είναι να κατευθύνουν την επιλογή του «καταναλωτή», ακόμη και μέσα από τα καπρίτσια των τρυφερών απογόνων. Ούτε, κυρίως, μπορούμε ν' αγνοήσουμε τις «επικοινωνιακές» επεμβάσεις στη διαμόρφωση μιας συμπεριφοράς σε σχέση με τα καυτά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος πολίτης.

Ο Άνθρωπος για να μπορεί ν' αποφασίζει κυρίαρχα κι ελεύθερα πρέπει να γνωρίζει καλά το αντικείμενο που αντιμετωπίζει αλλιώς γίνεται έρμαιο παρορμήσεων και επιρροών. Συχνά καταφεύγει σε θυμική προσήλωση, σ' ένα σύμβολο, σε δοξασίες και ικανοποιεί την ανάγκη της κοινωνικής του ενσωμάτωσης επιλέγοντας μια παράταξη που κι αυτή κάνει ό,τι μπορεί για να τον προσηλυτίσει.

Αυτή η απλουστευτική προσέγγιση μας βοηθά να διαβλέπουμε τον ρόλο της επιρροής υπαρκτών και δημιουργούμενων συνθηκών στη διαμόρφωση της τοποθέτησης ατόμων και συνόλων απέναντι στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Δεν είναι μόνο η αδυναμία του Ανθρώπου να φροντίζει για να γνωρίσει ό,τι χρειάζεται και ν' αποκτήσει την ανεπηρέαστη γνώση που θα τον κάνει κυρίαρχο της τοποθέτησης του. Είναι και οι προσπάθειες ισχυρότερων παραγόντων ν' αποκρύπτουν σημαντικές γνώσεις ή να τις διαστρεβλώνουν, να παραπληροφορούν.

Από τότε που ο Άνθρωπος έλυνε τα υπαρξιακά του άγχη με την μυθοπλασία και τη θρησκευτική πίστη προσπαθούσε μέσα από αυτές να κωδικοποιήσει την ηθική διάσταση της συλλογικής ζωής. Όμως, κι αυτός ο ρόλος του, όντας δικό του δημιούργημα, δεν μπόρεσε να μην υποστεί επιρροές για ν' αποφύγει παρακάμψεις και υπερβάσεις που επέβαλλαν περιστασιακές ή ανατρεπτικές φάσεις κάποιου συσχετισμού δυνάμεων.

Μέσα στη χαώδη κατάσταση που ζούμε στις μέρες μας δεν μας είναι δύσκολο ν' αναφερθούμε σε φαινόμενα που αντανακλούν καίρια την αναξιοπιστία αυτών που επιζητούν και κατορθώνουν να επιβάλουν τους δικούς τους κώδικες, τις δικές τους ερμηνείες πάνω σε Αξίες και Αρχές τις οποίες η ανθρώπινη κοινωνία έχει ανάγκη να καθιερώσει κατά τρόπο θετικό.

Δεν μπορεί να μας διαφεύγει η πολύ συχνά αναφερόμενη «προστασία συμφερόντων» η οποία ανάγεται σε ιερό καθήκον ανεξάρτητα αν θίγεται οποιοδήποτε δικαίωμα άλλου μέλους.

Δεν μπορεί να μας διαφεύγει η καταχρηστική χρήση της έννοιας της Ελευθερίας όταν αυτή μεταφράζεται σε πράξεις ασυδοσίας σε βάρος άλλων. Ούτε αυτή όπου η Δικαιοσύνη ταυτίζεται με το «Δίκαιο του Ισχυρότερου». Ούτε αυτή της Ειρήνης που δεν δέχεται την παραμικρή παραίτηση από «συμφέροντα».

Για μια Λογική που αντιμάχεται τις διαστρεβλώσεις.

Καθίσταται εμφανής η ανάγκη να οπλίζεται ο Άνθρωπος με μια Λογική Κριτική στο βαθμό που να μπορεί ν' αποκρούει απατηλές χρήσεις όρων ή πληροφοριών. Οι αναφερόμενες πιο πάνω διαστρεβλώσεις δίνουν ένα υπόδειγμα της ευκολίας με την οποία

αυτές χρησιμοποιούνται αλλά και της εξ ίσου εύκολης ανοχής που δείχνει ο πολίτης απέναντι σε μια τέτοια περιφρόνηση της κρίσης του.

Αν πάρουμε για παράδειγμα την Ελευθερία θα μπορούσε, τουλάχιστο, να γίνει χρήση του απλοϊκού αξιώματος κατά το οποίο αυτή περιορίζεται σε όρια από τα οποία αρχίζει μια επίπτωση που θίγει άλλους. Όμως με την έννοια της Ελευθερίας, όπως αναφέραμε πιο πάνω, συνδέεται η έννοια της Γνώσης. Όταν ήμαστε υποχρεωμένοι να προβούμε σε μιαν ενέργεια χρειαζόμαστε μια πλήρη γνώση των συνθηκών που διέπουν το αντικείμενο. Αυτή η γνώση θα μας επιτρέψει να ελιχθούμε και να δράσουμε με τρόπο ωφέλιμο για την επίτευξη του σκοπού μας και, μάλιστα, με κάθε απαιτούμενο σεβασμό σε κάθε τι, υλικό, πνευματικό ή ηθικό με το οποίο άπτεται η συγκεκριμένη ενέργεια. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση κατά την οποία αναλύουμε και κρίνουμε ενέργειες που επηρεάζουν εξελίξεις. Δεν είναι απαραίτητο να είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τα πάντα. Ούτε, όμως ενδείκνυται να παραιτηθούμε από την γνώση την οποία κατέχουμε, επειδή δεν είναι πλήρης, ούτε από τις γνώσεις που μπορούν να μας προσφέρουν εκείνοι που τη διαθέτουν.

Αυτός είναι ένας απλός τρόπος να περιγράψουμε, με εύληπτη μορφή την προσφορά μιας Διαλεκτικής Λογικής στην κατανόηση διεργασιών. Θ' αναφερθούμε όμως εδώ και σε ένα παράγωγο αυτής της σύγχρονης λογικής που αποτελεί το θεμέλιο των μηχανισμών σχεδιασμού και προγραμματισμού. Κι αυτό είναι εκείνο που ονομάζεται «αλγόριθμοι» Και συνίσταται στην καταγραφή των δεδομένων που παραδίδονται στη λογική διεργασία για να τα επεξεργαστεί. Είναι φανερό πως και σ' αυτή την περίπτωση η πλήρης γνώση των απαραίτητων στοιχείων είναι αναγκαστική. Παράλληλα η παράθεση αυτών των στοιχείων παρέχει τη δυνατότητα και προκαλεί τη σύνδεση κάθε βήματος διεργασίας με ενδεχόμενες επιπτώσεις στην πορεία της εξεταζόμενης διαδικασίας. Για ν' απεικονίσουμε την ωφελιμότητα των κατακτήσεων αυτής της Λογικής θα χρησιμοποιήσουμε ένα απλό παράδειγμα: Αν θέλουμε να σχεδιάσουμε την παραγωγή ενός προϊόντος θα καταγράψουμε τα απαιτούμενα υλικά, τις ποσότητες, τους όρους αποθήκευσης, τα μέσα και τους χρόνους λήψης των υλικών, τις διαδρομές των υλικών τού υπό διαμόρφωση αντικειμένου κτλ. Παράλληλα μας παρέχεται

κάθε ευχέρεια να ελέγχεται η ασφάλεια της ακεραιότητας του εργαζομένου ή οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Για να μη μακρηγορούμε, σε τελική φάση, καταγράφονται: το κόστος, η εμπορευματική αξία, τα οικονομικά περιθώρια. Τέλος προσεγγίζεται το θέμα της κατανομής των περιθωρίων αυτών. Κι εκεί υπεισέρχονται πολλοί παράγοντες ανάμεσα στους οποίους, σε μια ευνομούμενη κοινωνία, προέχουν κοινωνικές και περιβαλλοντικές μέριμνες. Αν αυτοί οι όροι δεν πληρούνται τότε έχουμε να κάνουμε με μια παραγωγή καθαρά κερδοσκοπική και αντικοινωνική.

Η επιστημονική επικύρωση μιας συνεπούς και αποτελεσματικής Λογικής δεν σημαίνει ότι αυτή δεν μπορεί να γίνει κτήμα του απλού πολίτη. Όπως γράψαμε πιο πάνω ο γεωργός, ο φίλαθλος σχολιαστής ενός ποδοσφαιρικού αγώνα, ο ψαράς μας δείχνουν ότι ο Άνθρωπος στην πραγματικότητα οπλίζεται μ' αυτή τη Λογική και ότι έχει την ικανότητα να τη χρησιμοποιεί όταν δεν ενδίδει σε επιρροές που τον αφοπλίζουν από το απαιτούμενο ενδιαφέρον.

Δεν υπάρχει λοιπόν αδυναμία στην κατανόηση μιας πραγματικότητας αλλά μάλλον η έλλειψη ενδιαφέροντος από τη μια μεριά κι από την άλλη μια ελλιπής και παραπλανητική πληροφόρηση.

Η ακατανόητη τύχη της Οικουμενικής Διακήρυξης των δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οι συμμαχικές δυνάμεις, ΗΠΑ και Μεγάλη Βρετανία, βρέθηκαν στην ανάγκη να συστρατεύσουν τις εξαρτημένες από αυτές χώρες σε μια παγκόσμια αντίσταση κατά του κινδύνου μιας επικράτησης της εκφυλιστικής κι εγκληματικής επέλασης του Ναζισμού. Για να το πετύχουν αυτό γέμισαν τον κόσμο με επαγγελίες ενός ελπιδοφόρου μέλλοντος. Δύο μήνες μετά την εισβολή των Ναζί στη Σοβιετική Ένωση Ρούζβελτ και Τσώρτσιλ συναντήθηκαν στον Ατλαντικό κι από εκεί διακήρυξαν τον Ομώνυμο Χάρτη ο οποίος υπόσχονταν **Ειρήνη και απαλλαγή του Ανθρώπου από τον «Φόβο και την Πείνα»**. Αυτό αποτέλεσε απαρχή κατακτήσεων, δυστυχώς εφήμερων, πάνω στα Δικαιώματα του Ανθρώπου, οι οποίες θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν περισσότερη μέριμνα κι ενδιαφέρον για τον Άνθρωπο. Όμως παρά

την περιφρόνηση των επαγγελιών και τη διαστρέβλωση τους δεν παύουν ν' αποτελούν μια μεγάλη κατάκτηση που καταγράφεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και επέχει θέση ιδεολογικής έκφρασης του Χάρτη των Ενωμένων Εθνών. Αντί λοιπόν η κατάκτηση αυτή να γίνει κτήμα και ιδεολογικό όπλο του Ανθρώπου για μια ισόρροπη πορεία της Ανθρωπότητας, καταχωνιάστηκε στα «άγνωστα». Κανείς δεν μπορεί ν' απαλλαγεί από μια τεράστια ευθύνη γι αυτή την εγκληματική ανωμαλία. Οι μεν κρατούντες δεν ήθελαν να γνωρίσει ο Άνθρωπος τα Δικαιώματά του, οι δε ηγεσίες των μη κρατούντων δεν είχαν καν την πρόνοια να χρησιμοποιήσουν το ιδεολογικό όπλο που τους προσφερόταν για να μην πούμε ότι υπέκυψαν σε παρόμοιες προθέσεις γιατί κι αυτές δεν είχαν συνεπείς σχέσεις με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Αυτή η ακατανόητη αδράνεια των ηγεσιών των «προοδευτικών» δυνάμεων διοχετεύτηκε σε επαναστατικά οράματα απαξιώντας τη συνδρομή κάθε οικουμενικής ειρηνικής πολιτικής δράσης. Έτσι πέρασε περισσότερο από μισός αιώνας χωρίς καν να διανοηθούν να συγκροτήσουν μια πολιτική απάντηση στα τόσα προπύργια που συγκρότησαν και χρησιμοποιούν οι κρατούντες. Από τότε η οικουμένη υφίσταται την κυριαρχία αυτών των προπυργίων από τον σφετερισμό του ΟΗΕ έως το ΝΑΤΟ, το Νταβός, το ΔΝΤ, την Παγκόσμια Τράπεζα, τους 7/8 Μεγάλους κτλ.

Αλίμονο αν τα όσα γράψαμε πιο πάνω να μη φροντίσουμε να τα χρησιμοποιήσουμε για να κατανοήσουμε πώς ανταποκρίνονται στην πράξη.

Όσα αναφέραμε καταδείχνουν ότι:

- η έλλειψη γνώσης αποτελεί μεγάλο μειονέκτημα στον καθορισμό της συμπεριφοράς του Ανθρώπου
- η απόκρυψη γνώσης αποτελεί μια εχθρική πρόθεση απέναντι στα Δικαιώματα του Ανθρώπου
- η επιδίωξη απόκτησης γνώσης και η κριτική πρόσληψή της αποτελούν αναπαλλοτρίωτα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Ακόμη περισσότερο, μας οδηγούν σ' ένα πολύ σκληρό ερώτημα:

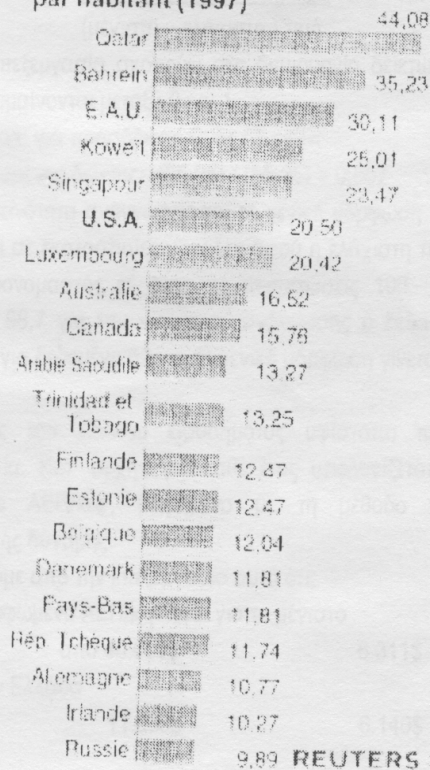
Αν(;) αυτή η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου γινόταν κτήμα του οικουμενικού πολίτη θα καταντούσε, αυτός ο πολίτης, έρμαιο της παθητικότητάς του, της μη συνειδητής προσφυγής του σε κάθε είδους παρατάξεις από τις πολιτικές έως τις θρησκευτικές; Θα(;) παρέμενε αδιάφορος

απέναντι στα ίδια τα δικαιώματα του ύστερα από τις τεράστιες τραγωδίες που έζησε κατά τον θερμό παγκόσμιο πόλεμο;

Αν (;) ο Άνθρωπος φρόντιζε να μάθει, ή αν του μάθαιναν, όσα έμαθε από την υποχρεωτική διδασκαλία, οποιασδήποτε θρησκείας, θα έμενε αδιάφορος για τα Δικαιώματά του και για το Μέλλον του; Αυτά τα καταπατούν αυτοί που διαχειρίζονται την Οικουμένη μαζί με τους εγκλωβισμένους εθνικούς ηγέτες από τους οποίους άλλοι συνεργάζονται πρόθυμα ή άβουλα κι άλλοι ελίσσονται για ν' αντιμετωπίσουν, στο μέτρο του δυνατού, αναπότρεπτους εξαναγκασμούς. Οι δεύτεροι είναι οι μόνοι που συμμετέχουν στον Οικουμενικό Πολιτικό Συσχετισμό Δυνάμεων ασκώντας μια δράση με την Αξιοπρέπεια που μπορούν να τους προσδώσουν η θέλησή τους, το εφικτό και οι ικανότητές τους. Εμείς δηλώνουμε απερίφραστα ότι δεν βρίσκουμε καμία άλλη πολιτική παρουσία στο κουβάρι του Οικουμενικού Πολιτικού Συσχετισμού Δυνάμεων και ότι μας θλίβει η απουσία ζωτικών, κατά τα άλλα, δυνάμεων γιατί είναι άγονη. Γιατί ξεφεύγουν από τον κύριο στόχο που πρέπει κάποτε να κατανοήσουμε ότι οι συμφορές που μας περισφίγγουν προέρχονται από τους ηγεμόνες του Πλανήτη. Αυτοί είναι οι πραγματικοί διαχειριστές των δράσεων που καθορίζουν τις τύχες μας κι αυτούς πρέπει πρώτ' απ' όλα ν' αντιμετωπίζουμε με εφικτά ειρηνικά όπλα.

LES VINGT PLUS GROS POLLUEURS DE LA PLANETE

Emissions de CO₂ en tonnes
par habitant (1997)

Source: International Energy Agency

REUTERS D

Ο ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΝΑ ΚΡΙΝΕΙ

Δικαίωμα και αρμοδιότητα του Ανθρώπου να κρίνει

Ανάμεσα στα σύμφυτα δικαιώματα του Ανθρώπου είναι κι αυτό της περιπλάνησης. Να περιπλανιέται για διάφορους λόγους και σε διάφορους χώρους, να ενεργοποιεί το σώμα του, τα μάτια του, τ' αυτιά του, την ψυχή και τη σκέψη του. Συμβαίνει όμως να παραπλανιέται από διάφορα σημάδια που τυχαία ή απρόσμενα βρέθηκαν στο δρόμο του. Η ικανότητα του ν' αντιληφθεί και να παρακάμπτει αυτά τα σημάδια, όσο και να ποικίλλει σε βαθμό αποτελεσματικότητας, παραμένει απαραίτητη συνθήκη για ν' αποφύγει την παραπλάνηση του.

Στο χώρο της γνώσης, και ειδικότερα της γνώσης εκείνης που τεκμηριώνει τη σκέψη μας, η ανάγκη κριτικής προσέγγισης των στοιχείων που προσφέρονται για να κριθεί η αξιοπιστία τους, γίνεται όλο και πιο επιτακτική.

Η κριτική πρόσληψη των δεδομένων δεν πρέπει να σταματά μπροστά σε εμπόδια όπως αυτά που συνήθως προβάλλει κάποιο αίσθημα αναρμοδιότητας. Υπάρχει πάντα κάποιος βαθμός αρμοδιότητας που μπορεί να επικαλεστεί ο κάθε πολίτης για ν' ασκήσει το δικαίωμα ν' αποδεχθεί ή ν' απορρίψει ή να παραθέσει επιφυλάξεις για μια πληροφορία που του προσφέρεται.

Στις μέρες μας ο Άνθρωπος, μπροστά στ' άλματα της Επιστήμης αλλά και στην καλλιέργεια επίπλαστης αξιοπιστίας από πρόσωπα και όργανα, δημόσια ή ιδιωτικά, κινδυνεύει να φορτώσει τη σκέψη του με λανθασμένα δεδομένα παρασυρόμενος από μιαν υπερβολική εμπιστοσύνη στην πηγή πληροφόρησης. Εδώ θα δώσουμε ένα απλό παράδειγμα:

Η εφημερίδα “Le Monde” της 30ής¹ Μαρτίου 2001 δημοσίευσε ένα γράφημα με τίτλο «οι 20 πρώτες ρυπαίνουσες χώρες του πλανήτη», για την έκλυση διοξειδίου του άνθρακος, με πηγή τη Διεθνή Αντιπροσωπεία Ενέργειας, όργανο του ΟΗΕ, σύμφωνα με το οποίο πρώτη στη σειρά έρχεται το Qatar, ακολουθούν άλλα Εμιράτα. Στην έκτη θέση βρίσκονται οι ΗΠΑ , στην έβδομη το Λουξεμβούργο, στη δέκατη όγδοη η Γερμανία και στη δέκατη ένατη η Ιρλανδία. Πριν επεκταθούμε περισσότερο, χρειάζεται να σημειώσουμε ότι στον υπότιτλο και με πολύ μικρότερα γράμματα διευκρινίζεται ότι οι τιμές της μόλυνσης καθορίζονται κατά κεφαλήν.... Όμως τι μπορεί να θεμελιώσει μια τέτοια παραδοχή;; Η σχέση πληθυσμός / ρύπανση δεν μπορεί να προβάλλεται για εντυπωσιασμό αφού ανεξάρτητα από πληθυσμό και έκταση της ρυπαίνουσας χώρας θίγεται ολόκληρη η ατμόσφαιρα του πλανήτη.

Δεν μπορούμε ν’ αρνηθούμε τη σκοπιμότητα για τον προσδιορισμό μιας κατά κεφαλήν ρύπανσης της ατμόσφαιρας. Δεν μας είναι όμως δυνατό να δεχτούμε μια παραπλανητική εικόνα που μας δίνει μια κατάταξη των χωρών σύμφωνα με την κατά κεφαλή ρύπανση. Βασιζόμενοι πάνω στις κατά κεφαλήν τιμές του γραφήματος και τον πληθυσμό της κάθε χώρας καταλήγουμε στον παρακάτω πίνακα:

Χώρα	Πληθυσμός, Εκατομ.	Σειρά	Ρύπανση/κεφ. Τόνοι	Ρύπανση Εκ.τόνοι
Κατάρ	0.550	1	44,08	24,20
ΗΠΑ	266.000	6	20,50	5320,00
Λουξεμβούργο	0.400	7	20,42	8,20
Γερμανία	81.800	18	10,77	881,00
Ιρλανδία	3.600	19	10,27	37,00
Ρωσία	146.700	20	9,89	1452,30

Κάνοντας χρήση του ίδιου πίνακα και προσθέτοντας σ’ αυτόν τους πληθυσμούς για τις αντίστοιχες τιμές ρύπανσης ανά χώρα έχουμε:

¹Ενδέχεται να είναι η προηγούμενη ή επόμενη μέρα

Χώρα	Πληθυσμός, εκοτ.	Ρύπανση, τόνου/έτος
Ρωσία	147	1452
Καναδάς	30	468
Γερμανία	82	881
Βέλγιο	10	123
Σύνολο	269	2924
ΗΠΑ	266	5320

Τέσσαρες βιομηχανικές χώρες που έχουν συνολικό πληθυσμό ίσο μ' αυτόν των ΗΠΑ εκλύουν το 55% της αντίστοιχης ποσότητας που εκλύουν οι ΗΠΑ.

Δικαιωματικά και χρησιμοποιώντας τα ίδια στοιχεία που μας προσφέρονται αποκαλύπτουμε μιαν άλλη εικόνα της ανά χώρα ρύπανσης της ατμόσφαιρας, μιας ρύπανσης που σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους σκορπίζεται σ' όλη την ατμόσφαιρα.

Επισημάνσεις και απορίες

Ανεξάρτητα από σκοπιμότητα ή πρόθεση, από όποια πηγή κι αν προέρχεται, μια πληροφορία, ιδιαίτερα μια πληροφορία που μπορεί ν' αποθηκευθεί στην τεκμηρίωση μας, ακόμη κι αν αυτή η τεκμηρίωση περιορίζεται στη μνήμη μας, επιδέχεται μια κριτική πρόσληψη. Δικαίωμά μας είναι να την επεξεργαστούμε για να μπορέσουμε να την κρίνουμε ή να την εμπλουτίσουμε με άλλα στοιχεία και, ενδεχομένως, να καταλήξουμε σε άλλα συμπεράσματα.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση γεννιούνται ορισμένες απορίες:

Η μεγαλύτερη κατά κεφαλή κατανάλωση ενέργειας στα Εμιράτα, π.χ., που μπορεί να οφείλεται; Δεν θα προβούμε σε καμιά χρονοβόρα έρευνα πάνω σ' αυτό το ερώτημα, θα επισημάνουμε όμως τα στοιχειωδώς γνωστά στοιχεία που δίνουν μιαν ικανή αιτιολογία:

- Ο πληθυσμός αυτών των χωρών δεν ξεπερνά, για κάθε μια, μερικές εκατοντάδες χιλιάδων κατοίκων. Μερικές λειτουργίες, που χρειάζονται ενέργεια, ανεξάρτητα από τον πληθυσμό της χώρας,

είναι απαραίτητες (πολιτικές και διοικητικές υπηρεσίες, αεροδρόμια, λιμάνια, συγκοινωνιακός κι επικοινωνιακός εξοπλισμός, κ.α.)

- Αυτές οι χώρες έχουν μια βιομηχανική δραστηριότητα που συνδέεται με την κύρια παραγωγή τους που είναι το πετρέλαιο το οποίο δεν αναβλύζει, αλλά αντλείται από τα βάθη της Γης κι εξυπηρετεί τις περισσότερες χώρες της Γης.

- Η τιμή του πετρελαίου, σ' αυτές τις χώρες, είναι μηδαμινή και η στοιχειώδης οικονομία στην κατανάλωση ενέργειας είναι άγνωστη.

Ενέργεια επίσης απαιτεί η παραγωγή πόσιμου νερού με την αφαλάτωση του θαλάσσιου.

Μια άλλη απορία σχετίζεται με τους λόγους που προκαλούν την προβολή της κατά κεφαλήν μέτρησης και ταξινόμησης της ρύπανσης της ατμόσφαιρας. Εδώ βρισκόμαστε σε δύσκολη θέση. Ενώ στην προηγούμενη περίπτωση η αντιμετώπιση του θέματος βασίζεται σε αντικειμενικά δεδομένα στην προκειμένη δεν μπορεί ν' αποφύγει την πρόσκρουση σε υποκειμενικά ελατήρια αφού η «πρόθεση» είναι κατ' εξοχήν υποκειμενική. Κι η υποκειμενικότητα ξεκινά από την πηγή και φτάνει σ' όσους συνειδητά ή παθητικά ή παρορμητικά την αποδέχονται ή απλώς αδιαφορούν. Για να επεξεργαστούμε, το τόσο σοβαρό θέμα, εμπεριστατωμένα χρειάζεται και χρόνος και πλατεία συνεργασία με ειδικούς διαφόρων αρμοδιοτήτων. Αυτή την πολυτέλεια δεν την έχουμε. Αν την είχαμε θα εξετάζαμε σε βάθος και πλάτος τα αντικειμενικά στοιχεία που θα δικαίωναν ή θ' αποκάλυπταν τις προθέσεις. Αυτό μας οδηγεί στην καταγραφή ορισμένων αποριών που θ' αποτελούσαν και τον οδηγό της εμπεριστατωμένης έρευνας:

-Η ρύπανση της ατμόσφαιρας προέρχεται από ορισμένες εστίες που με την καύση παράγουν διοξείδιο του άνθρακος. Για να καθοριστεί η προέλευση και το μέγεθος της ρύπανσης αρκεί να προσδιοριστεί η γεωγραφική θέση της εστίας και να υπολογιστεί η ποσότητα της λόγω καύσης έκλυσης διοξειδίου του άνθρακος στο χρόνο. Στατιστικοί πίνακες δίδουν αυτά τα βασικά στοιχεία για κάθε χώρα. Όπως αναφέραμε πιο πάνω ο πληθυσμός και η έκταση που αναλογούν στις εστίες δεν αποτελούν παράγοντες

που επηρεάζουν την έκταση και το μέγεθος της ρύπανσης της ατμόσφαιρας. Μήπως υπάρχει κάποια σκοπιμότητα για να παρεμβληθεί η παράμετρος πληθυσμός στο βαθμό που να κατατάσσονται οι ρυπαίνουσες χώρες με βάση την κατά κεφαλήν ρύπανση;

-Αν υποθέσουμε ότι για την αποφυγή σπατάλης στην κατανάλωση ενέργειας, για την απόδοση ευθύνης, καταλογίζεται η κατά κεφαλήν έκλυση διοξειδίου του άνθρακος δικαιούμαστε να διερωτηθούμε κατά πόσο η απλή αυτή προσέγγιση καλύπτει τις πραγματικές καταστάσεις. Αν η χαμηλή τιμή των καυσίμων στα Εμιράτα συντελεί στη μεγαλύτερη κατανάλωση έχουμε από την άλλη μεριά την εμμονή των αναπτυγμένων χωρών να χρησιμοποιούν στις πόλεις αυτοκίνητα μεγάλου κυβισμού για τη μεταφορά ενός ή δύο ατόμων με αποτέλεσμα την υπερβολική κατανάλωση ενέργειας κατά κεφαλήν αλλά και τη συμφόρηση της κυκλοφορίας που υποβαθμίζει την ποιότητα ζωής κι επωξάνει τη ρύπανση. Να επισημάνουμε επίσης ποιες άλλες περιπτώσεις σπατάλης υπάρχουν.

-Κατά πόσο μπορεί να δικαιολογηθεί η αρνητική στάση των ΗΠΑ απέναντι στις υποχρεώσεις που ορίστηκαν στη διάσκεψη του Κιότο, οι οποίες καθόριζαν τη λήψη μέτρων για τον σταδιακό έλεγχο της ρύπανσης της ατμόσφαιρας;

-Μήπως η προβολή της κατά κεφαλήν ρύπανσης του διοξειδίου του άνθρακος σχετίζεται με παρόμοιες συμπεριφορές;

-Μήπως και σε πιο βαθμό η σ υμπεριφορά των ΗΠΑ παρασύρει ή αναγκάζει, λόγω ανταγωνιστικότητας, τις άλλες βιομηχανικές χώρες να χαλαρώσουν τα μέτρα που εφαρμόζουν, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Κιότο, για τον περιορισμό της ρύπανσης;

-Ποιές αντικειμενικές συνθήκες και ποιες ηθικές αρχές μπορούν να δικαιολογήσουν την εξαγορά δικαιώματος καύσης από χώρες που το έχουν ανάγκη για την ανάπτυξή τους αλλά δέχονται να το πουλήσουν για ν' αντιμετωπίσουν τα οικονομικά προβλήματά τους; Μήπως αυτό θα συντείνει στη διαιώνιση κι επιδείνωση της απόκλισης ανάμεσα σε αναπτυγμένες και τις «αναπτυσσόμενες» που με τέτοιες συμπεριφορές απέναντί τους δεν θα μπορέσουν ν' απαλλαγούν από την υπανάπτυξη;

Μήπως τέλος, οδεύουμε σε μια διάκριση ανάμεσα στις χώρες που θ' αποτελούσε συνέχεια των διαφόρων διακρίσεων που ξεκινούν από τη ρατσιστική;

Ακρίβεια ζωής και πληθωρισμός

Μία από τις παραπλανήσεις που αποδίδονται αφελώς και ανακριβώς σε σύγχυση, εσκεμμένη ή λανθάνουσα, είναι αυτή που συνδέει δύο, στην ουσία διαφορετικές έννοιες: την ακρίβεια της ζωής με τον επίσημο εθνικό πληθωρισμό.

Η **ακρίβεια ζωής** βασίζεται πάνω στο κόστος της καθημερινής ζωής, σ' αυτό που κοστίζει ενδεικτικά σε κάθε πολίτη η διαβίωσή του, πάνω στο πανέρι της νοικοκυράς, όπως συνηθίζεται να λέγεται. Αυτός ο όρος αφορά περισσότερο τα λαϊκά και μεσαία στρώματα. Η αύξηση της ακρίβειας της ζωής επιβαρύνει τον πολίτη αντιστρόφως ανάλογα με τα έσοδά του.

Ο πληθωρισμός είναι ένας όρος που βασίζεται στο συνολικό εθνικό εισόδημα. Όσο ο πληθωρισμός μειώνεται δεν σημαίνει ότι θα μειωθεί στον ίδιο βαθμό και η ακρίβεια της ζωής. Υπάρχει βέβαια μια επίπτωση αλλά αυτή δεν παρέχει ελαφρύνσεις της ίδιας κλίμακας.

Κάνουμε εδώ μιαν επισήμανση με το σκοπό να μη διερωτόμαστε γιατί βρίσκουμε στην αγορά τιμές που δεν συμπορεύονται με τους δείκτες του επίσημου πληθωρισμού.

Πάντως μια στοιχειώδης διαφάνεια θα επέβαλλε τη χρήση ειδικού δείκτη για την ακρίβεια ζωής..

Η γνώμη μας είναι ότι αυτή η λανθάνουσα διάκριση ενέχει μια κοινωνική επίπτωση διάσπασης γιατί υποβαθμίζει το βιοτικό επίπεδο των κοινωνικών στρωμάτων μικρού και μεσαίου εισοδήματος και αποτελεί αδικία, ανισορροπία, λογική και ηθική ανεπάρκεια και εστία ανώμαλων εξελίξεων.

ΠΩΣ ΜΕΤΡΟΥΝΤΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΙ Η ΦΤΩΧΕΙΑ

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα καταπιαστούμε μ' ένα θέμα που από τη μια μεριά αφορά τον κάθε πολίτη της Γης αλλά από την άλλη προκαλεί σημαντικές απορίες ως προς την πιστότητα με την οποία απεικονίζεται η πραγματική κατάσταση. Πρόκειται για τους δείκτες που έχουν καθοριστεί για να μετρείται και να συγκρίνεται η οικονομική ισχύ κι η ανάπτυξη των χωρών που αντιπροσωπεύουν τους λαούς της Γης. Αυτοί οι δείκτες βασίζονται σε αντικειμενικά δεδομένα τα οποία υφίστανται επεξεργασίες που χρειάζονται κάποια κριτική πρόσληψη.

Το πρώτο γενικό ερώτημα που ξεπηδά, φυσικά, είναι: «μπορεί ο κοινός πολίτης, που δεν θεωρείται «αρμόδιος», ν' ασχοληθεί με θέματα για τα οποία εργάστηκαν ειδήμονες και πάρθηκαν αποφάσεις από διεθνή όργανα τα οποία περιβάλλονται με το κύρος του ΟΗΕ; Σ' αυτό θα δώσουμε μian απάντηση με δύο σκέλη:

Στο πρώτο σκέλος θα επαναλάβουμε την ανάγκη αναγνώρισης κάποιου βαθμού αρμοδιότητας στον πολίτη να μετέχει στα κοινά και να μπορεί να κρίνει. Αυτό αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις αρχές της Δημοκρατίας. Κι επεκτείνοντας την απάντηση, θεωρούμε απαραίτητο να γίνεται σεβαστό το δικαίωμα του πολίτη να κρίνει ακόμη κι αν αυτό απαιτεί κατανοητή παρουσίαση του θέματος από μέρους του οργάνου που καθορίζει μια οποιαδήποτε απόφαση.

Στο δεύτερο σκέλος θα εμμείνουμε στην ανάγκη να παραθέσουμε ορισμένα ερωτήματα που σχετίζονται με τον βαθμό απεικόνισης της αντικειμενικής πραγματικότητας από τους επικρατήσαντες δείκτες. Και πριν απ' αυτό θα παρουσιάσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά των κυριότερων δεικτών όπως αυτά παρέχονται στη δημοσιότητα.

Δείκτες του ΑΕΠ/κεφ.

Αρχικά χρησιμοποιήθηκε η κλασική μέθοδος υπολογισμού του ΑΕΠ/κεφ. σε εγχώριες τιμές τροποποιημένες σε USA\$, η ονομαζόμενη «μέθοδος της τρέχουσας συναλλαγματικής ισοδυναμίας» ή «Μέθοδος της Παγκόσμιας Τράπεζας». Αυτή η μέθοδος εφαρμόστηκε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 90. Προοδευτικά

αντικαταστάθηκε από την «**μέθοδο της ίσης αγοραστικής δύναμης**» ή «**μέθοδο του ΟΗΕ**» κατά την οποία το ΑΕΠ/κεφ. υπολογίζεται πάνω σε μια εικονική συναλλαγματική ισοτιμία που οδηγεί σε μια κοινή αξία ενός ορισμένου συνόλου προϊόντων. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αυξάνεται το ΑΕΠ/κεφ., που υπολογίζεται με την μέθοδο της τρέχουσας συναλλαγματικής ισοτιμίας, για τις φτωχότερες χώρες. Οι λόγοι που προβλήθηκαν για τη θέσπιση αυτού του μέτρου ήταν οι μεγάλες διαφορές των τιμών των προϊόντων από χώρα σε χώρα οφειλόμενες κυρίως στη διαφορετική συναλλαγματική ισοτιμία του εγχώριου νομίσματος με το δολάριο και στη μη καταχώρηση του κόστους εργασιών, όπως αυτών που παρέχουν τα μέλη μιας οικογενειακής παραγωγής.

Αναφέρεται, για παράδειγμα, η περίπτωση της Κίνας όπου η εκτίμηση του ΑΕΠ με βάση την ίση αγοραστική δύναμη αναδεικνύει «την εσωτερική αγοραστική δύναμη της, που είναι τριπλάσια της διεθνούς αγοραστικής δύναμης αυτής της χώρας»....²Εδώ θα προβάλουμε ένα βασικό ερώτημα. Είναι η εικόνα της οικονομικής ισχύος μιας χώρας ορθότερη στη δεύτερη περίπτωση; Αν δεν κάνουμε λάθος η Αγορά έχει δύο βασικούς άξονες: την προσφορά και τη ζήτηση. Η ζήτηση παρουσιάζει με τη σειρά της δύο βασικές συνθήκες: την πρόθεση απόκτησης του προσφερομένου προϊόντος και την αντικειμενική δυνατότητα απόκτησής του, δηλ. **την αγοραστική δύναμη**. Ποιος είναι ο λόγος για τον οποίο ο παράγοντας «αγοραστική δύναμη» μιας χώρας εξαφανίζεται από τη μέτρηση του ΑΕΠ υιοθετώντας αποκλειστικά την έννοια της ίσης αγοραστικής δύναμης;

Αν η μέθοδος της τρέχουσας συναλλαγματικής ισοδυναμίας δεν αποδίδει το παραγωγικό δυναμικό μιας χώρας, που ικανοποιεί, κυρίως, την εγχώρια κατανάλωση, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα μπορούσαν να υπάρχουν δύο δείκτες που θα χρησιμοποιούνταν κατά περίπτωση. Η κατάργηση όμως της μιας αποκλείει τη δυνατότητα να εκτιμηθεί η σημαντική ικανότητα για μια χώρα ν' αγοράζει από το εξωτερικό, σε μια εποχή «παγκοσμιοποίησης της οικονομίας». Κι αυτό ισχύει κυρίως για τις φτωχές χώρες γιατί οι ισχυρότερες οικονομικά χώρες έχουν εμπεδώσει σ' ένα βαθμό την

² Dictionnaire des Questions Economiques et Sociales, Les Editions de l'Atelier, Paris 1997

ανταγωνιστικότητά τους και έχουν εξασφαλίσει μια δραστηριότητα της οικονομίας τους που δεν επηρεάζεται σημαντικά από συναλλαγματικές ισοτιμίες.

HDI ³, Δείκτης Ανάπτυξης του Ανθρώπου

Από το 1990 άρχισε να προβάλλεται το HDI και ν' αντικαθιστά προοδευτικά τους άλλους δύο δείκτες για τη μέτρηση της Ανάπτυξης των χωρών, στο βαθμό που στα τέλη της δεκαετίας του 90 να μη βρίσκουμε δεδομένα που να βασίζονται στην αρχική μέθοδο της τρέχουσας συναλλαγματικής ισοδυναμίας. Αυτό δυσκολεύει και τη σύγκριση των δεδομένων με περασμένα χρόνια όπου δεν είχαμε πρόχειρα παρά μόνο τον αρχικό δείκτη ΑΕΠ/κεφ. Όσο για τη μέθοδο της ίσης αγοραστικής δύναμης αυτή υπεισέρχεται, έντονα μεταλλαγμένη μάλιστα, μόνο κατά το 1/3 στον δείκτη HDI. Έτσι συγχέεται ουσιαστικά η σημασία της οικονομικής ισχύος στην ανάπτυξη χωρών και λαών και προβάλλεται μια πολύπλοκη μέτρηση της **Ανάπτυξης του Ανθρώπου** ανά χώρα στην οποία η οικονομική ισχύ δεν έχει ούτε καν τριτεύοντα ρόλο. Ας την περιγράψουμε:

Βασίζεται στο προσδόκιμο ζωής	κατά το 1/3
Στη μόρφωση	« 1/3
Στο επεξεργασμένο ΑΕΠ/κεφ. (με ίση αγορ. Δυν.)	« 1/3
Η μόρφωση ειδικά, αποτελείται από δύο όρους:	
Από την ικανότητα ανάγνωσης , που λογαριάζει	κατά 2/3
και τη γενική παιδεία 1^{ον}, 2^{ον} και 3^{ον} βαθμού	« 1/3
Το κάθε δεδομένο υφίσταται επεξεργασία βασισμένη σε ελάχιστη και μέγιστη τιμή, οι οποίες καθορίζονται ως εξής:	
Για το προσδόκιμο ζωής	25 και 85 αντίστοιχα
Για την ικανότητα ανάγνωσης	0 « 100 «
Για τη γενική μόρφωση	0 « 100 «
Για το ΑΕΠ/κεφ. (με ίση αγορ. δύναμη)	100 « 40.000 «
Επεξεργασία για κάθε δείκτη:	<u>(δεδομένη – ελάχιστη) τιμή</u>

³ Human Development Index = Δείκτης Ανάπτυξης του Ανθρώπου

Βλέπε Human Development Report, 1998, N.York, Oxford University Press for Un.Nat.Dev.Program.

(μέγιστη – ελάχιστη) τιμή

δεικτών που να κυμαίνονται μεταξύ 0 και 1

Παράδειγμα: για προσδόκιμο ζωής 65 ετών:

Επεξεργασμένος δείκτης: $(65-25) / (85-25) = 0,667$

Για την ικανότητα ανάγνωσης και τη γενική μόρφωση οι δείκτες ανάγονται σε εκατοστιαίες μονάδες αφού η ελάχιστη τιμή είναι 0 και ο παρονομαστής σ' όλες τις περιπτώσεις 100. Έτσι για δεδομένο 96,7 για την ικανότητα ανάγνωσης ο δείκτης γίνεται 0,967 και για δεδομένο 82 για τη γενική μόρφωση γίνεται 0,82.

Ο δείκτης του εθνικού εισοδήματος υφίσταται πολύπλοκη επεξεργασία. Κατ' αρχήν για κάθε έτος υπολογίζεται το μέσο παγκόσμιο ΑΕΠ/κεφ, μετρημένο με τη μέθοδο της ίσης αγοραστικής δύναμης. Για το έτος 1995 ήταν 5990\$ και ονομάζεται ψ^* στους μαθηματικούς τύπους, για την επεξεργασία με την οποία υπολογίζεται ο HDI, που παρατίθενται στο τέλος του κεφαλαίου.

Συγκρατούμε όμως, από την επεξεργασία αυτή ότι:

Το αναμορφωμένο ΑΕΠ/κ γίνεται για το μέγιστο:

από 40.000\$	6.311\$
--------------	---------

Και για την Ελλάδα :	« 11.636\$	6.140\$
----------------------	------------	---------

Για το ελάχιστο:	παραμένει	100\$
------------------	-----------	-------

Σχόλια πάνω στους επί μέρους δείκτες του προσδόκιμου ζωής και της μόρφωσης

Γιατί παρεμβαίνει ο δείκτης του προσδόκιμου ζωής στην απεικόνιση της ανάπτυξης ενός λαού Μήπως αυτό αποτελεί μαθηματική έκφραση διαχωρισμού ανάμεσα αναπτυσσόμενους και «υπό ανάπτυξη»: Μήπως δικαιούμαστε να υποστηρίξουμε ότι είναι πιο αντιπροσωπευτική ένδειξη της ικανότητας ανάπτυξης ενός λαού η ανάδειξη του ρόλου της οικονομικής δύναμης του από αυτόν του προσδόκιμου ζωής; Το προσδόκιμο ζωής μπορεί να επηρεάζεται από το κλίμα, από την κακή διατροφή ή και από μεγάλες διαφορές στην κατανομή του εθνικού πλούτου ανάμεσα στα κοινωνικά στρώματα. Τι συντείνει περισσότερο στην ανάπτυξη ενός λαού και τη βελτίωση των όρων διαβίωσης, ή μακροβιότητα ή ένα ισχυρό οικονομικό υπόβαθρο;

Κατά πόσο ο καθορισμός της ελάχιστης τιμής (25) και της μέγιστης (85) του προσδόκιμου ζωής απεικονίζει την πραγματικότητα όταν σ' αυτήν αντιστοιχούν οι τιμές 40 και 80 οπότε οι επεξεργασμένοι δείκτες είναι: $(40-25) / (85-25) = 0,250$ και $(80-25) / (85-25) = 0,917$, με συγκριτική σχέση: $0,917/0,250 = 3,7$ ενώ στην πραγματικότητα η σχέση αυτή είναι: $80/40 = 2$; Δηλ. σύμφωνα με τον επεξεργασμένο μερικό δείκτη ο πιο μακρόβιος πολίτης της Γης ζει 3,7 φορές περισσότερο από τον πιο βραχύβιο ενώ στην πραγματικότητα ζει 2 φορές περισσότερο.

Ας εξετάσουμε, τώρα, τον επί μέρους δείκτη, της μόρφωσης: Όπως είδαμε αυτός, για την επεξεργασία του, μοιράζεται σε δύο σκέλη:

Στη στοιχειώδη ικανότητα ανάγνωσης για να μπορεί να βολεύεται στις τρέχουσες λειτουργίες της κοινωνικής ζωής και στη γενική μόρφωση που περιλαμβάνει την εκπαίδευση 1^{ου}, 2^{ου} και 3^{ου} βαθμού.

Το πρώτο συμμετέχει με συντελεστή 2/3 και το δεύτερο με συντελεστή 1/3. Δηλ. η ικανότητα στοιχειώδους ανάγνωσης θεωρείται κατά δύο φορές σημαντικότερη από τη γενική μόρφωση, για την ανάπτυξη μιας χώρας. Κι όμως προηγούμενοι δείκτες πρόβαλλαν τη σημασία της γενικής μόρφωσης και ειδικότερα αυτή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης η οποία αποδίδεται από ένα δείκτη ο οποίος σχηματίζεται από τον συνολικό αριθμό των φοιτητών (3βάθμιας εκπαίδευσης) διαιρεμένο με τον πληθυσμό ηλικίας 20 έως 24 ετών. Κι αυτό τονίζει τη σημασία που έχουν οι γνώσεις της 3βάθμιας εκπαίδευσης για την ανάπτυξη μιας χώρας. Εξ άλλου στον δείκτη της 3βάθμιας εκπαίδευσης αντανakλάται κι η αναγκαστική προγενέστερη φοίτηση στις άλλες βαθμίδες. Τώρα, το πως γίνεται να θεωρείται η απλή ικανότητα ανάγνωσης σημαντικότερη κατά πολύ της 3βάθμιας εκπαίδευσης θα το κατατάξουμε στις απορίες μας.....Όμως δεν μπορούμε ν' αποσιωπήσουμε το γεγονός ότι οι αναπτυγμένες χώρες αντλούν από τις «αναπτυσσόμενες» επιστημονικό δυναμικό, απαραίτητο για την ανάπτυξη της δικής τους χώρας, η οποία αρκείται στο να επωφελείται από την είσοδο πολύτιμου γι αυτήν «σκληρού συναλλάγματος».....

Σχόλια πάνω στο ΑΕΠ/κ που υπεισέρχεται στο HDI

Τι είναι εκείνο που συνηγορεί στον διαχωρισμό του δείκτη ανάπτυξης σ' εκείνους που βρίσκονται από τη μια μεριά ή από την άλλη του καθορισμένου παγκόσμιου ΑΕΠ/κ που το 1995 ήταν 5990\$;

Αν εξετάσουμε την αύξηση των επεξεργασμένων τιμών του ΑΕΠ/κ. για την Ελλάδα (6140\$) και για την μέγιστη (6311\$), ως προς τη μέση τιμή των 5990\$, θα δούμε ότι η αύξηση αυτή δεν είναι παρά 2,5% και 5,3% (η μέγιστη) αντίστοιχα. Ποια μπορεί να είναι η σημασία και ο ρόλος αυτών των αυξήσεων και σε ποιο βαθμό ανταποκρίνονται στις πραγματικές τιμές των 11,636\$ και 40.000\$;

Σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία όπου οι όροι ανταγωνισμός, ανταγωνιστικότητα κι εκσυγχρονισμός εκπληρούν τους πιο ζωτικούς ρόλους για την **επιβίωση και ανάπτυξη μιας χώρας** δεν είναι δυνατό να μη μετριέται η ικανότητα πρόσβασης μιας χώρας στα οικονομικά μέσα που θα μπορούσαν να συντελέσουν στην «κατά το δυνατόν» αντιμετώπιση των αναγκών που επιβάλλονται:

Αν για ένα πολίτη ορισμένων αναπτυγμένων χωρών χρειάζονται τα έσοδα ενός μηνός για ν' αγοράσει ένα προσωπικό υπολογιστή, για τον πολίτη άλλων χωρών τα έσοδα ενός ή περισσότερων ετών δεν αρκούν.

Για ορισμένες χώρες χρειάζεται ένας εξοπλισμός για την διευθέτηση της ροής ενός ποταμού για ν' απαλλαγεί από καταστρεπτικές και θανατηφόρες πλημμύρες, για την εξασφάλιση καθαρού πόσιμου νερού κτλ. Πώς θ' αγοράσουν τον απαιτούμενο μηχανικό εξοπλισμό; Άλλες πάλι έχουν ανάγκη από σχολεία, νοσοκομεία, δίκτυα συγκοινωνίας, επικοινωνίας, αρδεύσεων, από αποθήκες κτλ. που δεν μπορούν να γίνουν χωρίς αγορές από το εξωτερικό, χωρίς «σκληρό» συνάλλαγμα.

Μ' αυτόν τον δείκτη ο Άνθρωπος διακρίνεται σε δύο κατηγορίες

Ενα κόσμο βασισμένο σε μια «παγκοσμιοποιημένη» οικονομία που με τον πιο «φιλελεύθερο» τρόπο, με το "Laisser faire", μπορεί να ρυθμίζει ό,τι εμπίπτει στις δραστηριότητες του, επενδυτικές ή κερδοσκοπικές και:

Εναν άλλο κόσμο, πολυπληθέστερο κατά πέντε σχεδόν φοτές, που έχει πολύ περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες και που θα μπορεί να βρει την ευτυχία του αρκεί να φροντίσει να ζει λίγο περισσότερο, να μπορεί κάπως να διαβάσει, να συνεχίσει ν' αρκείται στ' αγαθά που του προσφέρει η περιορισμένη εθνική οικονομία του και να μην αισθάνεται ότι υστερεί από τους άλλους. Γι αυτόν δεν χρειάζεται να έχει προσωπικό υπολογιστή, να τον αναβαθμίζει ή να τον αλλάζει κάθε τόσο, να πλουτίζει τον μορφωτικό εξοπλισμό του όπως μπορούν και κάνουν οι άλλοι για να συντελούν στην «ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα της χώρας τους». Ποιοί άλλοι; Αυτοί που εξαφανίστηκαν από τα δεδομένα του HDI και μαζί τους κάθε στοιχείο σύγκρισης αφού το δικό τους ΑΕΠ/κ., κι ακόμη όταν φτάνει τα 40.000\$, δεν εμφανίζεται να συντελεί στην ανάπτυξή τους, παρά μόνο κατά ένα μικρό κλάσμα των 6.311\$, (των 16%).

Κι όμως αυτοί που αναπτύσσουν μια τέτοια θεώρηση των πραγμάτων, αυτοί η ίδιοι ενδέχεται να ταυτίσουν το ίδιο το συμφέρον τους με την «ανάπτυξη του Τρίτου Κόσμου» και να προβάλουν αργά ή γρήγορα αυτή την «ανάγκη»..... Τότε θα έχουμε νέα αντικατάσταση των δεικτών.....

HPI⁴.- Ο δείκτης της φτώχειας.

Αυτός ο Δείκτης σκοπεύει στον καθορισμό του βαθμού φτώχειας. Έχει κι αυτός μαθηματικούς τύπους αλλά δεν θα χρειαστεί ν' ασχοληθούμε μ' αυτούς. Θ' αρκεστούμε στη σύλληψη εκείνη που όρισε τα κριτήρια πάνω στα οποία στηρίχτηκε ο καθορισμός δύο ξεχωριστών δεικτών. Τον HPI-1 για τις αναπτυσσόμενες χώρες και τον HPI-2 για τις βιομηχανικές χώρες. Κι οι δύο βασίζονται σε ορισμένα δεδομένα που συνυπολογίζονται για να δώσουν τον γενικό δείκτη στην πρώτη και τη δεύτερη περίπτωση:

⁴ Human Poverty Index

Αναπτυσσόμενες χώρες	Βιομηχανικές χώρες
-Το ποσοστό του πληθυσμού που δεν αναμένεται να ζήσει πάνω από 40 χρόνια	-Το ποσοστό του πληθυσμού που δεν αναμένεται να ζήσει πάνω από 60 χρόνια
-Το ποσοστό των Αναλφάβητων	Το ποσοστό αυτών που έχουν ελλιπή μόρφωση σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ
-Το ποσοστό αυτών που δεν έχουν πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό	
-Το ποσοστό αυτών που δεν έχουν πρόσβαση σε υγειονομική φροντίδα	Το ποσοστό όσων ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας = 50% του ΑΕΠ/κ
-Το ποσοστό των παιδιών ηλικίας μέχρι 5 ετών με βάρος μικρότερο του κανονικού	
	-Το ποσοστό των ανέργων για διάρκεια μεγαλύτερη των 12 μηνών

Βλέπουμε κι εδώ να διακρίνεται ο Άνθρωπος σε δύο κατηγορίες:

Στους υπανάπτυκτους, όταν πεθαίνουν πριν από τα 40 τους χρόνια, ενώ στους αναπτυγμένους δίνονται 20 χρόνια περισσότερα.

Στους υπανάπτυκτους υπάρχουν πληγές για τις οποίες η «Διεθνής Κοινότητα» πρέπει να ντρέπεται. Αν αυτές τις πληγές τους θεραπεύαν, φιλόανθρωποι π.χ., θα έπαυαν να είναι φτωχοί;

Θα έπαυαν να είναι φτωχοί οι υπανάπτυκτοι αν εξασφάλιζαν τους όρους εκείνους για τους οποίους οι αναπτυγμένοι περνάνε στα όρια της δικής τους φτώχειας; Π.χ. να μπορούν να ζουν με το εισόδημα

αυτών που ζουν μέσα στα όρια φτώχειας όπως αυτά ορίζονται για τους αναπτυγμένους ή να μπορούν οι άνεργοι να καταγράφονται και να επιδοτούνται;

Γενικά, κι εδώ ο παράγοντας «οικονομία» απουσιάζει όπως αναφέραμε και για το HDI. Πως χωρίς, οικονομικό υπόβαθρο, θα μπορέσουν οι υπανάπτυκτοι να εξαλείψουν τη φτώχεια;

Κατά πόσο τέτοιες αντιλήψεις συμφωνούν με το γράμμα και το πνεύμα της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου; Μήπως καταπατείται στο βαθμό που να τίθεται σε εφαρμογή μια διάκριση χειρότερη από την ρασιστική: μια παγκοσμιοποιημένη διάκριση ανάμεσα σε αναπτυγμένους και υπανάπτυκτους, όπου κάθε κατηγορία έχει τις δικές της ανάγκες, τους δικούς της όρους διαβίωσης και τα δικά της όρια πάνω σε ουσιώδη και θεσμοθετημένα δικαιώματα του Ανθρώπου;.....

Η μαθηματική επεξεργασία του ΑΕΠ/κ για τον υπολογισμό του HDI

Ο επεξεργασμένος δείκτης $W(\psi)$ καθορίζεται από τους τύπους:

Για $0 < \psi < \psi^*$ $W(\psi) = \psi$ όπου $\psi =$

ΑΕΠ/κ

Για $\psi^* < \psi < 2\psi^*$

$$W(\psi) = \psi^* + 2(\psi - \psi^*)^{1/2}$$

Για $2\psi^* < \psi < 3\psi^*$

$$W(\psi) = \psi^* + 2(\psi^*)^{1/2} + 3[(\psi - 2\psi^*)^{1/2}]$$

κ.ο.κ.

Για $\psi = 40.000\$$, μέγιστη τιμή του ΑΕΠ/κ, επειδή $6\psi^* < 40.000 < 7\psi^* = 6311\$$, διότι

$$W(\psi) = \psi^* + 2(\psi^*)^{1/2} + 3(\psi^*)^{1/3} + 4\psi^{1/4} + 5\psi^{1/5} + 6\psi^{1/6} + 7[(40.000 - 6\psi^*)^{1/7}]$$

Ακολουθεί ένα παράδειγμα το οποίο δίδει για την Ελλάδα και το Γκαμπόν τον υπολογισμό των επί μέρους δεικτών και την τελική τιμή του HDI:

Επί Μέρους Δείκτες, Και HDI.	Ελλάδα	Γκαμπόν
Προσδόκιμο Ζωής	$(77,9-25)/(85-25)=$ 0,882	$(54,5-25)/(85-25)=$ 0,492
Ικανότητα Ανάγνωσης (A)	$(96,7-0) / (100-0) = 0,967$	$(63,2-0) / (100-0) = 0,632$
Γενική Μόρφωση (B)	$(82-0) / (100-0) = 0,820$	$(60-0) / (100-0) = 0,600$
Συνδυασμένη Μόρφ. (2A + 1B)1/3	$[2(0,967)+1(0,820)]1/3=$ 0,918	$[2(0,632)+1(0,600)]1/3=$ 0,621
:Αναμορφωμένο ΑΕΠ/κ.	$[5.990+2(11.636-5990)^{1/2}=$ 6.140\$	$3.766 < 5.990$, δεν αλλάζει
Επεξεργασμένο ΑΕΠ/κ	$(6140-100)/(6.311-100)=$ 0,972	$(3.766-100)/(6.311-100)=$ 0,590
HDI.	$1/3(0,882+ 0,918+0,972)=$ 0,924	$1/3(0,492+0,621+0,590)=$ 0,568

ΜΕΤΑΛΛΑΓΗ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ ΕΓΡΗΓΟΡΣΗΣ

Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφσύνη

Με το παραπάνω σύνθημα έγινε η Γαλλική Επανάσταση κι αυτό ήταν το ιδεολογικό έμβλημα της για να χαρακτηρίσει τις Αρχές και τους στόχους που επεδίωκε. Όμως ούτε ο συσχετισμός των εξωτερικών ιδιαίτερα δυνάμεων διευκόλυνε την επικράτησή τους ούτε μπόρεσε να ξεπεράσει τις απαιτήσεις των καιρών και να τις αντιμετωπίσει.

Σε μια εποχή που η βιομηχανική ανάπτυξη κατακτούσε έδαφος, στην Αγγλία και τις ΗΠΑ, η Γαλλική Επανάσταση, μια Επανάσταση αστικής προέλευσης και λαϊκής συμμαχίας, δεν μπόρεσε να μην επηρεαστεί από τις φιλελεύθερες πορείες της οικονομίας των δύο άλλων ηγεμονικών χωρών. Η πρώτη με το έμβλημα του “laissez faire” επιδίδεται στην αποικιακή πολιτική της, με την ταυτόχρονη ανάπτυξη της βιομηχανίας της κι η δεύτερη με την ανάπτυξη της γεωργίας και της βιομηχανίας, και με την οικονομική διείσδυσή της, μέσα από κατάλληλες συμμαχίες, στις χώρες του δικού της ημισφαιρίου.

Μέσα σ’ αυτή τη συγκυρία τα ιδεολογικά εμβλήματα ξεχάστηκαν:

η Αδελφσύνη, που αντανakλούσε, κυρίως, τις ταξικές συμμαχίες εκτροχιάστηκε προς μια κοινή συμπεριφορά στα πλαίσια νέων «εθνικών» προσανατολισμών,

η Ισότητα αφιερώνεται στις «κοινές θυσίες» που πρέπει να υποστούν όλοι για το «μεγαλείο της πατρίδας»,

κι η Ελευθερία φεύγει από το υπόβαθρο των λαϊκών διεκδικήσεων και περνά στη δικαιοδοσία των ισχυρών ιθυνόντων για να μπορούν άνετα να ορίζουν τι πρέπει να γίνει.

Αυτή είναι η διεργασία που οδηγεί στον όρο «φιλελευθερισμός»

Ολ’ αυτά κατέληξαν στο φαινόμενο «Ναπολέων». Η Γαλλία απέτυχε στις προσπάθειές της να γίνει υπερπόντια δύναμη. Από την Ινδία τη διώξαν, στην Αμερική δεν μπόρεσε να εδραιωθεί και δεν της έμενε παρά να δοκιμάσει το δρόμο προς τη Ρωσία... Όλες οι άλλες

υπερπόντιες επεκτάσεις της, πριν και μετά τον Ναπολέοντα δεν είχαν άμεσο και σημαντικό οικονομικό όφελος.

Δεν σκοπεύουμε όμως να επεκταθούμε περισσότερο στο έδαφος της Ιστορίας. Θέλαμε απλώς να προσεγγίσουμε τις διεργασίες εκείνες που «μεταλλάσσουν» τις έννοιες των όρων. Και θεωρήσαμε το έμβλημα της Γαλλικής Επανάστασης σαν εύστοχο παράδειγμα.

Οι μεταλλαγές των εννοιών

Οι μεταλλαγές των εννοιών είναι ένα συνηθέστατο φαινόμενο και τις περισσότερες φορές καταλήγουν σε σημαντική παραπλάνηση. Δεν μπαίνουν πάντα βάνουσα στη ζωή του Ανθρώπου. Προέρχονται, μάλλον, από μια διαδικασία που μετουσιώνει με ανεπαίσθητα στάδια τις αρχικές έννοιες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η ταχύτητα των εξελίξεων επηρεάζεται.

Όπως είναι φυσικό αυτή η διαδικασία βρίσκεται σε τροχιά που την καθορίζει η ισχύ του φορέα που προέχει και πρωτοστατεί στο συσχετισμό δυνάμεων. Σ' αυτόν τον συσχετισμό θα έπρεπε ν' αντιστοιχούν ευθύνες σ' όλους τους φορείς που συμμετέχουν, χωρίς να τους χωρίζουμε σε Ισχυρούς και σε θύματα των Ισχυρών. Γιατί η αδράνεια των θυμάτων προσδίδει ισχύ στους Ισχυρούς. Μια εγρήγορση των θιγόμενων από τις εξελίξεις που αφορούν λαούς και στρώματα, θα μπορούσε ν' ανακόψει ή να αμβλύνει τις συνέπειες των εξελίξεων που καταλήγουν, συχνά, σε επισφαλείς και ανεπιθύμητες για τους περισσότερους, ακόμη και για το σύνολο, καταστάσεις.

Είναι αλήθεια ότι μια πρωτογενής υπεροχή ενός φορέα σ' ένα συσχετισμό δυνάμεων προσδίδει, σ' αυτόν τον φορέα, τα όπλα για την εμπέδωση της υπεροχής του και για την επαύξηση της δύναμής του. Είναι όμως εξ' ίσου αλήθεια ότι αν στην πορεία αξιοποίησης της δύναμής του σε βάρος των άλλων δεν συναντήσει αντίσταση τότε αποθρασύνεται και βρίσκεται σε ηγεμονική θέση ενώ οι θιγόμενοι υφίστανται τις συνέπειες της υποβάθμισής τους.

Το φαινόμενο του Φιλελευθερισμού και της Παγκοσμιοποίησης.

Αποκαλέσαμε πιο πάνω την εμφάνιση του Ναπολέοντα και την ιστορία του «φαινόμενο», γιατί σε μια Ιστορία που την διδαχθήκαμε σαν ένα σύνολο διαδοχής προσώπων, πολέμων, μαχών, ημερομηνιών κτλ. δεν μπορούσαμε να τοποθετήσουμε τον ρόλο του σε σχέση με την ευρύτερη πραγματικότητα μέσα στην οποία ζούσε η χώρα του. Αποκαλούμε τώρα τον φιλελευθερισμό «φαινόμενο» όχι τόσο γιατί αδυνατούμε να κατανοήσουμε την ουσία του αλλά γιατί κατόρθωσε στην τωρινή του φάση, που αναπτύχθηκε τα τελευταία 20-30 χρόνια, να επικρατήσει μέσα σε μια πλήρη αδιαφορία ή αμηχανία λαών και λαοπρόβλητων ηγετών. Κατόρθωσε μάλιστα όχι μόνο να επωφεληθεί, σ' όλη του την έκταση και σ' όλο το βάθος, από το βασικό συνθετικό του ονόματός του, την «Ελευθερία», αλλά και να προσθέσει έναν ακόμη προσδιορισμό στα επιτεύγματά του που φέρει το όνομα «παγκοσμιοποίηση». Γιατί αυτή τη φορά ο χώρος δράσης του Φιλελευθερισμού είναι η Οικουμένη. Η αναγνώριση της παγκόσμιας κλίμακας μέσα στην οποία διαμορφώνεται η σύγχρονη πραγματικότητα δεν είναι μια προσφορά σε προοδευτική εξέλιξη του Ανθρώπου, όπως συχνά παρουσιάζεται, αλλά ο καθορισμός της απεριόριστης έκτασης πάνω στην οποία μπορεί να δραστηριοποιείται η φιλελεύθερη οικονομία. Καμιά από τις ιστορικές αξίες που εξυψώνουν τον Άνθρωπο δεν αναπτύχθηκε μαζί με την φιλελεύθερη παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Ούτε αυτές που εμφανίστηκαν σαν στόχοι αγώνων στη διάρκεια της Ιστορίας ούτε εκείνες που ο Άνθρωπος πρόσθεσε και θέσπισε, για ν' αντιμετωπίσει τις καταστροφικές απειλές που έφεραν τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, όπως η Αξιοπρέπεια και η Αλληλεγγύη. Όλες οι ανθρωπιστικές Αξίες εξανεμίστηκαν και αντικαταστάθηκαν από στόχους όπου τη θέση του Ανθρώπου παίρνει το Χρήμα και του ενδιαφέροντος για τον Άνθρωπο και για τη Φύση η αδιαφορία και ο γλευσμός.

Πως μπορεί ο Άνθρωπος να κυριαρχήσει πάνω στην εξέλιξη του όταν εκείνο που δημιούργησε σαν μέσο για να συναλλάσσεται, το Χρήμα, έγινε κύριο αντικείμενο συναλλαγής; Όταν αυτό το Χρήμα γίνεται το επίκεντρο των δυνάμεων από τις οποίες τώρα

εξαρτάται; Όλα υπόκεινται σε νέες σχέσεις και νέες προτεραιότητες που εξυπηρετούν το Χρήμα. Δεν ζούμε πια μέσα σε προοπτικές που τις στηρίζουν οράματα και στόχοι αλλά μέσα σε μια πραγματικότητα που την περισφίγγουν επιβαλλόμενες συμπεριφορές.

Ο Ανταγωνισμός κι η Ανταγωνιστικότητα αποτελούν τους κύριους όρους και τις απαραίτητες συνθήκες για την επιβίωση στο βαθμό που οι Αξίες και οι Αρχές που συνδέουν τους Ανθρώπους μεταξύ τους μπαίνουν στο περιθώριο. Και το χειρότερο είναι ότι βρισκόμαστε σε μία δίνη που αποκλείει την παραίτησή μας από αυτή την πραγματικότητα και μας αναγκάζει να θυσιάζουμε το κάθε τι στο βωμό της ανταγωνιστικότητας. Χάρη σ' αυτήν δεν φροντίζουμε το περιβάλλον και το αφήνουμε να φθείρεται με επικίνδυνες συνέπειες για το μέλλον της ζωής στον πλανήτη. Χάρη σ' αυτήν, αυτό που αποκαλούμε τώρα «κοινωνική συνοχή», δηλαδή ένα πολιτισμένο ενδιαφέρον για τον Άνθρωπο μέσα στο οποίο χωρούσαν όροι σαν την Αξιοπρέπεια την Αλληλεγγύη, τον Σεβασμό, την Φιλία, την Αλληλοκατανόηση, τη Συνύπαρξη κ. ά., έγινε κάτι χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο που το αναφέρουμε με τη γενική αυτή έννοια απογυμνωμένο από την ουσία του, αποφεύγοντας έτσι «αναχρονισμούς και ηθικολογίες». Αυτοί οι όροι δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί από την παιδεία του κερδοφόρου Χρήματος.

Η κακοποίηση της Λογικής και της Ηθικής

Τους δύο τελευταίους αιώνες η πολιτιστική πρόοδος είχε φέρει στο προσκήνιο την προβολή, και τη διάδοση, φιλοσοφικών θεωριών και σχολών που κατά κάποιο τρόπο διεύρυναν κι εμβάθυναν τη σκέψη του Ανθρώπου με αποτέλεσμα να μπορεί να παρακολουθεί τις εξελίξεις και να οπλίζεται πνευματικά και ψυχικά για να συμμετέχει στις κοινωνικές και πολιτικές διεργασίες. Σε συνδυασμό με οράματα που προέρχονταν από τις ηθικοπνευματικές ζυμώσεις που διαμορφώθηκαν στη διάρκεια της Ιστορίας μπορούσε και καθόριζε μια συμπεριφορά απέναντι στις συνθήκες που τον περιέβαλλαν. Ετσι είχαμε τη μεγάλη διάδοση της «**Διαλεκτικής Σκέψης**» που ήρθε

από την Αρχαία Ελλάδα, και που πέρασε από πολλές επεξεργασίες τον 19^ο αιώνα. Αυτό όμως δεν την εμπόδισε να χάσει όλο το νόημά της όταν ο όρος «νομοτέλεια» που εμπεριέχει στην ορολογία της υπερίσχυσε οδηγώντας τους περισσότερους υποστηρικτές της στο δογματισμό.

Σ' αυτό το σημείο δεν μπορούμε να μη μνημονεύσουμε την προσφορά του μεγάλου ηγέτη **Μαχάτμα Γκάντι** ο οποίος με τις πιο απλές μεθόδους και συμπεριφορές μπόρεσε να ενώσει ένα λαό εκατοντάδων εκατομμυρίων σ' ένα ρεαλιστικό και συνετό αγώνα με μεγάλη αποτελεσματικότητα που ίσως και να προκάλεσε τη δολοφονία του. Κι όμως καμιά πολιτική δύναμη, σε διεθνή κλίμακα, δεν τον υποστήριξε αλλά και κανείς δεν αποκόμισε κάποιο δίδαγμα. Δεν εννοούμε μ' αυτό μιαν αντιγραφή των μεθόδων, αλλά ένα καλό ζύγισμα των συνθηκών μέσα στις οποίες καθορίζεται η διεξαγωγή ενός αγώνα αξιοποιώντας όπλα που είναι διαφορετικά από εκείνα του ισχυρού αντιπάλου και που χαρακτηρίζονται αφ' ενός από πλατειά στοιχειώδη συσπείρωση των Ανθρώπων και από την επιλογή των εφικτών στόχων της πάλης.

Δύο διαφορετικές ερμηνείες του όρου Ελευθερία

Στο δέκατο ένατο αιώνα ξεκαθαρίστηκε, χάρη στη διαλεκτική, ένα κορυφαίο θέμα που σχετίζεται με τη συμπεριφορά του Ανθρώπου. Ο Άνθρωπος απέκτησε τη δυνατότητα να καταλάβει ότι ο όρος «Ελευθερία» δεν σημαίνει την απρόσκοπτη λειτουργία της βούλησης. Αυτή η ερμηνεία προσδίδει ισχύ στην υποκειμενική χρήση αυτής της ιδιότητας του Ανθρώπου και αγνοεί την ύπαρξη αντικειμενικών συνθηκών που συμμετέχουν στις διαδικασίες που διαμορφώνουν τις εξελίξεις. Σ' αυτή την ερμηνεία οφείλεται η προσωποποίηση των ιστορικών σταθμών.

Η Διαλεκτική ερμηνεία όμως του όρου Ελευθερία προσδίδει στις αντικειμενικές συνθήκες πρωταρχικό ρόλο στο βαθμό που να παραδέχεται ότι ο Άνθρωπος υπόκειται σ' αυτές κι ότι αν δεν αποκτήσει συνείδηση (=σωστή γνώση) των συνθηκών αυτών κινδυνεύει να υποταχθεί σ' αυτές ανελεύθερα. Αντίθετα όταν τις γνωρίσει καλά θα μπορέσει ελεύθερα να πορευθεί ανάμεσά τους. Μόνο με τη γνώση των συνθηκών μπορεί να χαράξει μιαν αντικειμενικά Ελεύθερη

Συμπεριφορά. Η Ελευθερία λοιπόν συνδέεται με τη γνώση κι όχι με την ελευθερη (= αυθαίρετη) βούληση ενός υποκειμένου, ατομικού ή συλλογικού.

Το περίεργο είναι ότι η διδασκαλία αυτή της Διαλεκτικής Σκέψης έμεινε και παραμένει, στην ουσία νεκρό γράμμα. Η μόνη ουσιαστική εφαρμογή της στην Ιστορία του περασμένου αιώνα ήταν το κίνημα που ενέπνευσε ο Μαχάτμα Γκάντι παρ' όλον ότι δεν αναφέρθηκε σ' αυτήν. Το γεγονός είναι ότι είχε σωστή γνώση των συνθηκών, των αγωνιστικών δυνατοτήτων, των ευάλωτων σημείων του αντιπάλου και των ορίων του εφικτού κι αυτό του έδωσε την δυνατότητα να διεξαγάγει έναν αγώνα που με τα μέτρα της δυτικής νοοτροπίας ήταν ακατανόητος κι άνισος. Παρ' όλ' αυτά όμως είχε μεγάλη αποτελεσματικότητα.

Οι σύγχρονες αδυναμίες του Ανθρώπου

Ας μας επιτραπεί να ξεκαθαρίσουμε ότι ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζουμε καταστάσεις ακολουθεί ορισμένους άξονες που απορρέουν από τις διάφορες αναλύσεις που είμαστε υποχρεωμένοι να κάνουμε. Ένας από τους άξονες αυτούς είναι η ανάγκη ανάκτησης από μέρους των Λαών και των διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων της συνείδησης ότι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των παραγόντων που συμμετέχουν στις ζυμώσεις που καθορίζουν την πορεία των εξελίξεων. Η συμμετοχή αυτή είναι αναπόφευκτη κι αποφασιστική, είτε αρνητική είναι αυτή είτε θετική, είτε λαθεμένη. Αν δεν συμμετέχουν στις διεργασίες των εξελίξεων, όπως γίνεται σήμερα, αυτό θ' αποβεί σε βάρος τους κι ακόμη περισσότερο σε βάρος των απογόνων τους. Η ευθύνη που επωμίζονται είναι τεράστια γιατί οι συνέπειες των σημερινών εξελίξεων είναι βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα επιβλαβείς κι επικίνδυνες για την Ανθρώπινη κοινωνία και για τη Φύση.

Αν απαριθμούσαμε τα φαινόμενα εκείνα που απεικονίζουν συνέπειες και κινδύνους της πορείας στην οποία βρισκόμαστε, φοβόμαστε ότι θα προκαλούσαμε μια ψυχολογική αντίδραση που θα εμβάθυνε την αδιαφορία, μια παραίτηση μπροστά σε μια αίσθηση αδυναμίας για ανάληψη ευθύνης, ίσως ακόμη και μια αόριστη απόρριψη για να διατηρήσουμε μια κάποια μορφή συμβιβαστικής ηρεμίας. Εξ' άλλου θα κινδυνεύαμε να χαρακτηριστούμε καταστροφολόγοι. Καλούμε

όμως τον αναγνώστη να διαβάσει μια οποιαδήποτε εφημερίδα ή ν' ακούσει ή να δει μια οποιαδήποτε εκπομπή και να σημειώσει ειδήσεις κι επισημάνσεις, που αποκλείεται να μη βρει λόγω αφθονίας, οι οποίες βάζουν ερωτηματικά και προκαλούν ανησυχίες για την πορεία στην οποία βρισκόμαστε. Θ' αναφέρουμε όμως δύο σύντομα και συνηθισμένα παραδείγματα που αντλούμε από δύο εκπομπές που μόλις τυχαία παρακολουθήσαμε για μερικά λεπτά. Η μια μιλούσε για την εξάπλωση της πληγής της παιδικής πορνείας κι η άλλη για το πρόβλημα του κινδύνου λειψυδρίας στη Θεσσαλία. Και τα δύο αυτά προβλήματα ανάγονται σε οικουμενική κλίμακα, γιατί τα φαινόμενα αυτά απλώνονται σ' όλο τον κόσμο, και επιβάλλουν τη συγκέντρωση ενδιαφέροντος για την επίλυσή τους. Ανεξάρτητα από το ενδιαφέρον που υποτίθεται ότι επιδεικνύεται από τις Διεθνείς Αρχές ή τους αυτόκλητους ηγεμόνες του πλανήτη πρέπει κι ο Άνθρωπος να το επιδείξει με οποιοδήποτε στοιχειώδη αλλά συνετό τρόπο. Τότε ο Άνθρωπος γίνεται και μάλιστα αισθάνεται υπεύθυνος κι ότι έχει και «Δύναμι και Λόγο κι Εμορφιά»⁵.

Αναφέραμε πιο πάνω ότι ακολουθούμε στις προσεγγίσεις μας ορισμένους άξονες. Δεν τους επιβάλαμε αυτούς τους άξονες αλλά αναπηδούν αυτόματα γιατί συνδέονται μεταξύ τους και συνεργούν στις διεργασίες. Ετσι δεν μπορέσαμε να μη καθορίσουμε, αναφερόμενοι στην ανάγκη συμμετοχής του Ανθρώπου στις ζυμώσεις, ότι αυτή η συμμετοχή πρέπει να γίνεται με σύνεση, δηλαδή με γνώση των πραγμάτων. Αυτόματα λοιπόν ο άξονας της λογικής συμπαρίσταται. Με ανάλογους τρόπους συμπαρίστανται και άλλοι άξονες όπως αυτοί της Ηθικής, της Ψυχολογίας, της Πολιτικής, της Οικονομίας, κτλ..

Η απουσία του Ανθρώπου από τις ζυμώσεις

Στην πραγματικότητα ο Άνθρωπος δεν απουσιάζει από τις ζυμώσεις. Εκείνο που απουσιάζει είναι η ενεργός παρουσία του. Η απλή φυσική παρουσία του αποτελεί κύριο συστατικό της

⁵ Κ. Καβάφη: Ένας Γέρος, 1897

οικουμενικής ζωής και μετέχει σ' αυτήν σαν αντικείμενο αλλά όχι σαν υποκείμενο. Η παθητική συμπεριφορά του, όπως ήδη παρατηρήσαμε του προσδίδει αρνητικό ρόλο γιατί το έδαφος δράσης καταλαμβάνεται σχεδόν ολοκληρωτικά από αυτούς που θεωρούνται ισχυροί και που μεγάλο μέρος της ισχύς τους οφείλεται, ακριβώς σ' αυτή την παθητικότητα του Ανθρώπου. Αυτοί όμως δεν αντιπροσωπεύουν τον Ανθρωπο αλλά το στοιχείο εκείνο που εκπορθεί τα κενά που ο Ανθρωπος αφήνει και τα κάνει προπύργια του για να τιμήσει τη συμμαχία του με το Χρήμα που έγινε ο απόλυτος ρυθμιστής της κοινωνικής ζωής και της συνύπαρξης μας με τη Φύση.

Εδώ αισθανόμαστε πως κινδυνεύουμε να χαρακτηριστούμε υπερβολικοί στις διατυπώσεις μας και ξεκομμένοι από μια «ρεαλιστική θεώρηση των πραγμάτων». Αν πραγματικά συμβαίνει αυτό τότε:

Ποιος ρεαλισμός, ποια προσέγγιση της πραγματικότητας μπορεί να αγνοήσει:

Την εκπόρθηση του ΟΗΕ σε βάρος των Αρχών και των Αξιών που ο Ανθρωπος επέβαλε, σε μια συγκυρία κατά την οποία ήταν πρωταρχική δύναμη στο συσχετισμό δυνάμεων στον αγώνα κατά του φασισμού;

Την παντοδυναμία του NATO, ύστερα από την εξάλειψη των όρων για τους οποίους έγινε;

Την αλυσίδα των κάστρων που προασπίζονται το σημερινό παντοδύναμο κατεστημένο: 7/8 Μεγάλοι, Νταβός, Τριμελής, ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα, Παγκόσμια Οργάνωση Εμπορίου, κτλ.;

Τι μπορούσε να συνέτεινε στη δημιουργία αυτής της πραγματικότητας αν δεν συνέτρεχε η πλήρης απουσία του Ανθρώπου; Δεν διεκδικούμε, εδώ, τον ρόλο να εξετάσουμε ποιος φταίει. Απλώς επισημαίνουμε μια πλευρά της πραγματικότητας και προσπαθούμε να τονίσουμε ότι αυτή η κατάσταση είναι επισφαλής κι επικίνδυνη κι ότι ο Ανθρωπος πρέπει να πάρει τις τύχες του στα χέρια του.

Πως μπορούμε να παραμένουμε αδρανείς μπροστά στην πανοπλία των κάστρων που προτάσσει το ηγεμονικό

κατεστημένο ή μπροστά στις καταπατήσεις των θεσμοθετημένων δικαιωμάτων του;

Οι σποραδικές αντιδράσεις που εκδηλώνονται τα δύο τελευταία χρόνια κατά τις κορυφαίες διασκέψεις που συγκεντρώνουν τους Μεγάλους, αρχίζουν να σημαδεύουν κάποια αφύπνιση, χαρακτηρίζονται όμως από ελλιπή αντιπροσώπευση του Οικουμενικού Ανθρώπου συγκροτημένου σε Δύναμη που να μπορεί να επεμβαίνει με τη διεκδίκηση μιας διαχείρισης του πλανήτη μέσα σε πλαίσια που ικανοποιούν τις νόμιμες ανάγκες του Ανθρώπου. Κι αυτό πρέπει να γίνει με πλήρη γνώση των δικαιωμάτων, των δυνατοτήτων και της αναμενόμενης αποτελεσματικότητας των ενεργειών.

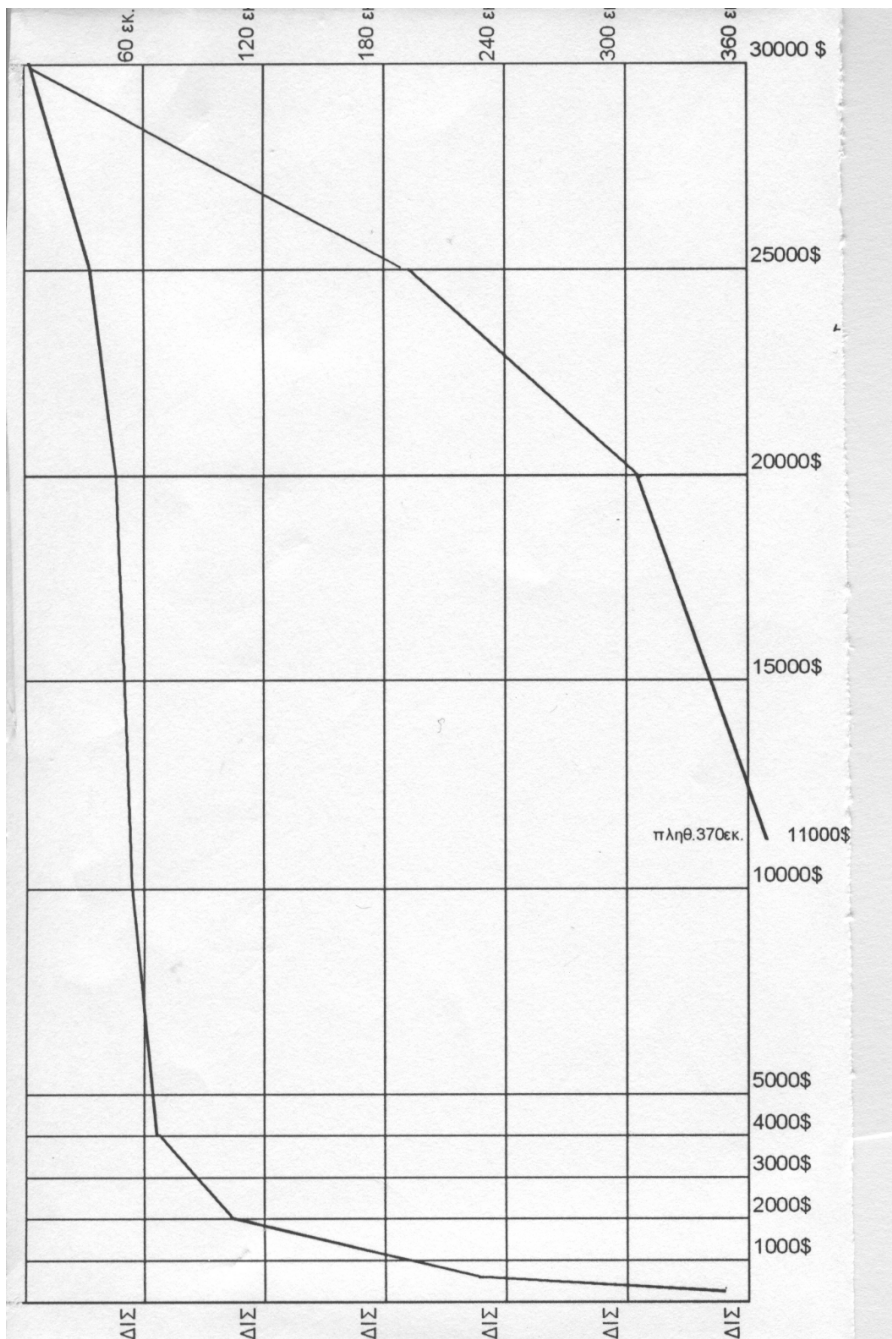
Η ταπεινή γνώμη μας είναι ότι, σ' αντίθεση με την τρέχουσα τακτική των αυθόρμητων εκδηλώσεων με τη μορφή ευκαιριακής συγκέντρωσης στον τόπο μιας Διάσκεψης, προέχει η Συγκρότηση ενός Οικουμενικού Οργάνου που θα φροντίσει να επιτύχει, κατ' αρχήν:

Ένα Οικουμενικό πόλο για ν' αντιπαραταχθεί, μέσα στα πλαίσια της οποιασδήποτε νομιμότητας, στην πανοπλία του κατεστημένου.

Την συγκέντρωση, ανάδειξη και ανάπτυξη των διαφόρων αντιδράσεων επιστημόνων, διανοουμένων και φορέων στη τρέχουσα πορεία.

Τη λαϊκή συμμετοχή στις κάθε είδους ζυμώσεις μέσα από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, που ασχολούνται με οικουμενικά θέματα.

Την οργάνωση ταυτόχρονων λαϊκών εκδηλώσεων, στη διάρκεια κορυφαίων διεθνών διασκέψεων, σε κάθε γωνιά της Γης για να πάρουν οι αμυντικές ενέργειες του Ανθρώπου παγκόσμια έκταση σ' αντιπαράθεση προς την παγκοσμιοποίηση της φιλελεύθερης οικονομίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΑΕΠ/κ

Το Διάγραμμα της προηγούμενης σελίδας αποδίδει τη σχέση ανάμεσα στους πληθυσμούς της Γης (κάτω) και τα αντίστοιχα ΑΕΠ/κ (δεξιά). Στο ίδιο διάγραμμα τοποθετείται ο πληθυσμός της Ενωμένης Ευρώπης των 15 Εθνών (πάνω).

Είναι εμφανές το τεράστιο χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στον μεγαλύτερο πληθυσμό, σχεδόν τα 4/5, σε σχέση με τους «αναπτυγμένους». Ταυτόχρονα απεικονίζεται η διαφορά που χωρίζει τις ανισότητες της Ε.Ε. από αυτές των «αναπτυσσομένων». Το πέρασμα από τα μεγαλύτερα ΑΕΠ/κ στα μικρότερα δεν παρουσιάζει τον κατήφορο που δείχνει η γραμμή την παγκόσμια πραγματικότητα.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΒΑΘΜΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στις επόμενες σελίδες παραθέτονται πίνακες στοιχείων που ΑΝΤΛΑΟΥΝΤΑΙ από την Παγκόσμια Τράπεζα για τα έτη 1998, 2000 και 2002 στην ιστοσελίδα της. Αυτοί οι πίνακες συνοδεύονται και από σχετικά σχόλια τα οποία επισημαίνουν ορισμένες χαρακτηριστικές καταστάσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι.- ΑΕΠ/κ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΩΝ*

Περιφέρεια Γεωπολιτική Και Χώρες	Πληθυσ Εκατομ 2002	ΑΕΠ/κ \$/έτος			ΧΑΣΜΑ**		
		1998	2001	2002	1998	2001	2002
ΗΠΑ	288	30700	34640	35400	1	1	1
ΟΟΣΑ υψηλό εισόδημα	909	26130	27300	27170	1,17	1,7	1,3
Υψηλό εισόδημα	967	25540	26640	26490	1,20	1,3	1,3
Ευρωπαϊκή Ενωση	305	22480	20780	20320	1,37	1,7	2,3
Εκτός ΟΟΣΑ υψηλό	57	15970	16050	15680	1,92	2,2	2,3
Παγκόσμιο Εισόδημα	6200	5060	5160	5120	6,07	6,7	6,9
Ανατ. Ασία + Ειρηνικός	1800	800	910	960	38,0	38,0	36,9
Νότια Ασία	1400	420	450	460	73,1	75,3	77,0
Υποσαχάρια Αφρική	689	520	470	450	59,1	77,0	78,7
Χαμηλό εισόδημ	2500	410	420	430	74,9	82,0	82,3
Υπερχρεωμένες	658	320	310	320	95,9	112,0	110,7
Χαμηλότερα εισοδήματα	688	250	290	290	122,0	120,0	120,0
Μεξικό	101	4020	5550	5920	5	6	6
Αργεντινή	36	8230	7200	4220	4	5	8
Μαλαισία	24	3630	3410	3540	8	10	10
Βραζιλία	166	4610	3090	2830	7	11	12
Νότια Αφρική	45	3290	2740	2500	9	13	14
Τουρκία	70	3060	2420	2490	10	14	14
Ρωσία	144	2140	1800	2130	14	19	17
Ταϊλάνδη	62	2110	1980	2000	14	17	18
Ιράν	65	1650	1690	1720	18	20	21
Αλγερία	31	1560	1660	1720	19	21	21
Καζακστάν	15	1350	1350	1520	23	26	23

Περιφέρεια Γεωπολιτική Και Χώρες	Πληθυσ Εκατομ 2002	ΑΕΠ/κ \$/έτος			ΧΑΣΜΑ**		
		1998	2001	2002	1998	2001	2002
Αίγυπτος	66	1270	1530	1470	24	22	24
Μαρόκο	30	1260	1190	1170	24	29	30
Φιλιππίνες	80	1080	1030	1030	28	33	34
Κίνα	1300	740	900	960	41	38	36
Σρι Λάνκα	19	850	840	850	36	41	41
Ουκρανία	49	850	720	780	36	48	45
Ινδονησία	212	670	680	710	46	51	50
Ζιμπάμπουε	13	560	480	480	54	72	74
Ινδία	1000	420	460	470	73	75	75
Σενεγάλη	10	520	490	470	59	71	75
Βιετνάμ	80	350	410	430	106	86	82
Πακιστάν	145	470	420	420	65	82	84
Μπαγκλαντές	136	360	380	380	85	91	93
Σουδάν	33	340	340	370	90	101	96
Κένυα	31	360	350	360	85	96	98
Ουζμπεκιστάν	25	490	320	310	62	108	114
Νιγηρία	133	260	300	300	118	115	118
Τανζανία	35	230	270	290	133	128	122
Γκάνα	20	380	290	270	80	119	131
Ουγκάντα	25	290	250	240	105	138	147
Κόγκο	52	110	90	110	279	384	321
Αιθιοπία	67	110	110	100	279	314	354
Σύνολο πληθ. χωρών	4330 ⁺						

*Στοιχεία Παγκόσμιας Τράπεζας

**Χάσμα ανάμεσα στο βαθμό ανάπτυξης διαφόρων γεωπολιτικών περιφερειών και χωρών. Διαιρείται το ΑΕΠ/κ των ΗΠΑ μ' εκείνο των άλλων ομάδων

+Εκτός ΗΠΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ.- ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΣΤΑΘΜΗΣ

Χώρες	Πληθυσμ. Εκατ.	ΑΕΠ/κ \$/έτος	Προσδ Ζωής έτη	Αλφαβητ. Για ηλικ. >15 ετών %	Παιδική. Θνησιμότη.. σε 1000 βρέφη
Μεξικό	101	5920	74	90*	24
Αργεντινή	36	4220	74	97	16
Μαλαισία	24	3540	73	86*	8
Βραζιλία	174	2830	69	86*	33
Νότια Αφρική	45	2500	46	86	52
Τουρκία	70	2490	70	84*	35
Ρωσία	144	2130	66	99	18
Ταϊλάνδη	62	2000	69	95*	24
Ιράν	65	1720	69	77*	34
Αλγερία	31	1720	71	69	39
Καζακστάν	15	1520	62	99	76
Αίγυπτος	66	1470	69	;	33
Μαρόκο	30	1170	68	51	39
Φιλιππίνες	80	1030	70	94	70
Κίνα	1300	960	71	84*	30
Σρι Λάνκα	19	850	74	92	16
Ουκρανία	49	780	68	100	16
Ινδονησία	212	710	67	88	32
Ζιμπάμπουε	13	480	76	90	76
Ινδία	1000	470	63	61*	65
Σενεγάλη	10	470	52	39	79
Βιετνάμ	80	430	70	92	20
Πακιστάν	145	420	64	42*	76
Μπαγκλαντές	136	380	62	41	48
Σουδάν	33	370	58	60	64
Κένυα	31	360	45	84	78
Ουζμπεκιστάν	25	310	67	99	55
Νιγηρία	133	300	45	67	100
Τανζανία	35	290	43	77	104
Γκάνα	20	270	55	74	60
Ουγκάντα	25	240	43	69	83
Κόγκο	52	100	45	;	129
Αιθιοπία	67	100	42	42	114
ΗΠΑ	288	35400	77	-	7

ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , - ΕΤΟΣ 2002

Εμβολιασμ Βρεφών %	Γονιμότητα Γενήσεις/ γυναίκα	Εξαγωγές % ΑΕΠ	Εισαγωγές % ΑΕΠ	Προσωπ. Υπολογ.σε 1000 /κ.	Χρέος %ΑΕΠ
96	2,4	27	29	82	26
97	2,4	28	13	82	90
92	2,9	144	96	147	56
93	2,1	16	14	75	49
78	2,8	34	30	73	22
82	2,2	30	16	45	77
98	1,3	35	24	89	49
94	1,8	65	57	40	47
99	2	31	29	75	7
69	2,8	36	26	8	19
95	1,8	47	46	-	73
97	3,1	16	23	17	27
96	2,8	32	37	24	50
73	3,2	49	49	28	74
65	1,9	29	26	28	13
99	2,1	36	36	43	48
99	1,2	56	52	19	33
76	2,3	35	28	12	87
58	3,7	24	22	52	62
67	2,9	15	16	7	17
54	5	31	41	20	52
96	1,9	55	59	10	33
57	4,5	19	19	4,2*	43
77	3	14	19	3,4	21
49	4,4	14,5	13	6	130
78	4,2	27	30	6	40
97	2,4	38	34	-	55
40	5,1	34	38	7	80
89	5	17	17	4	19
81	4,1	43	55	4	71
77	6	12	27	3	22
45	6,7	18	21	;	168
52	5,6	16	14	2	62
		10	14	659	-

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΒΑΘΜΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Τι γνωρίζουμε από τον βαθμό ανάπτυξης των εθνών

Η εικόνα που έχουμε από τον βαθμό ανάπτυξης χωρών ή γεωπολιτικών χώρων είναι, το λιγότερο που μπορούμε να πούμε, θολή. Γνωρίζουμε από τις πενιχρές πληροφορίες που έχουμε πως υπάρχουν χώρες που είναι πολύ εύπορες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι όλοι οι πολίτες τους ζουν σε ασφαλή ευημερία, και άλλες που είναι πάμπτωχες ή φτωχές. Άλλες που έχουν τα μέσα για να ικανοποιούν τις ανάγκες των πολιτών τους και να τους παρέχουν μια κάποια ασφάλεια και άλλες που στερούνται και τα πιο στοιχειώδη μέσα. Όμως οι διαδιδόμενες πληροφορίες αδυνατούν να δώσουν μια πιο συγκεκριμένη εκτίμηση και εικόνα πάνω στην πραγματικότητα που χωρίζει τις χώρες της οικουμένης σε αναπτυγμένες και τις λεγόμενες «αναπτυσσόμενες».

Για να δώσουμε μια πληρέστερη εικόνα της πραγματικότητας καταφύγαμε στη συγκέντρωση σε δύο πίνακες στοιχείων που δημοσιεύονται από την Παγκόσμια Τράπεζα για τα έτη 1998, 2000 και 2002 στην ιστοσελίδα της. Σε προηγούμενο κεφάλαιο γράψαμε για τους δείκτες οικονομικής ισχύος και ανάπτυξης. Επιμένουμε στην ανάδειξη της σημασίας του υπολογισμού του ΑΕΠ με την μέθοδο Ατλας της Παγκόσμιας Τράπεζας γιατί:

1. Σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία δεν μπορεί ν' αγνοείται η αγοραστική δύναμη της κάθε χώρας, όπως συμβαίνει με τη μέθοδο του ΟΗΕ, η οποία και καλείται «μέθοδος της ίσης αγοραστικής δύναμης». Αυτή η μέθοδος του ΟΗΕ θα μπορούσε να ήταν χρήσιμη για την εκτίμηση του παραγωγικού δυναμικού.
2. Οποιες αδυναμίες κι αν παρουσιάζει η αρχική μέθοδος Ατλας δεν είναι μεγαλύτερες από εκείνες της «ίσης αγοραστικής δύναμης» γιατί στη δεύτερη προστίθεται η ελαστικότητα που αναγκαστικά χαρακτηρίζει την επιλογή των προϊόντων στο πανέρι το οποίο αποτελεί τη βάση καθορισμού της εικονικής συναλλαγματικής ισοδυναμίας για να επιτευχθεί ίση αγοραστική δύναμη.
3. Το εν λόγω πανέρι πως μπορεί ν' απορροφήσει τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα βασικά προϊόντα που παράγουν οι αναπτυγμένες κι οι «αναπτυσσόμενες» χώρες αντίστοιχα;

Γα ν' απεικονίσουμε το χάσμα ανάμεσα στις ΗΠΑ και τις άλλες χώρες ή περιοχές διαιρούμε το ΑΕΠ/κ των ΗΠΑ μ' εκείνο της κάθε μονάδος για να δούμε πόσο απέχει το ένα από το άλλο. Αυτό το χάσμα αποδίδεται στις σχετικές στήλες του πίνακα Ι για τα έτη 1998, 2000 και 2002

Στον Πίνακα Ι διαπιστώνουμε μιαν επιδείνωση της κατάστασης. Ειδικότερα διαπιστώνουμε ότι αυξάνεται το χάσμα του παγκόσμιου εισοδήματος κάτι που αποδεικνύει την οικονομική κυριαρχία των ΗΠΑ πάνω στον πλανήτη, γενικά.

Στον ίδιο πίνακα βλέπουμε μια καθυστέρηση της ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με τις ΗΠΑ την οποία θα ήταν λογικό ν' αποδώσουμε στο τίμημα που πληρώνει για ν' απεγκλωβίζεται, κατά το δυνατό, από τις εξαρτήσεις της από την ακραία κυριαρχία της παγκόσμιας φιλελεύθερης οικονομίας.

Ο πίνακας περιλαμβάνει 33 χώρες, κυρίως από τις αναπτυσσόμενες με μεγάλο πληθυσμό και με μια κάπως γεωπολιτική θέση και δεν συμπεριλαμβάνει χώρες με μικρό πληθυσμό για να περιοριστεί το μέγεθος του πίνακα. Ο πληθυσμός αυτών των χωρών είναι 4330 άτομα, περισσότερο από τα δύο τρίτα του παγκόσμιου πληθυσμού. Ένα δείγμα ικανό να δώσει μια σχεδόν πλήρη εικόνα της πραγματικότητας

Στο δεύτερο μέρος του πίνακα, βλέπουμε μια μείωση του χάσματος που αφορά την Κίνα, το οποίο δεν παύει να είναι σημαντικό (36 φορές) και μάλιστα εξακολουθεί να είναι μεγαλύτερο από αυτό του 1965 που ήταν 34. Δεν νομίζουμε όμως ότι θα πρέπει να βιαστούμε και να θεωρήσουμε το γεγονός σαν αφετηρία ανόρθωσης της οικονομίας της Κίνας η οποία μάλιστα θεωρείται ότι θέτει σε κίνδυνο την ανταγωνιστικότητα των «βιομηχανικών χωρών (!). Η Κίνα δημιούργησε νησίδες φιλελεύθερης αγοράς και, κυρίως επωφελήθηκε από την ένταξη του Χογκ Κονγκ για ν' ανακουφιστεί από τα οικονομικά προβλήματά της. Η αχανής χώρα έχει ένα πολύ επισφαλές φυσικό υπόβαθρο που πλήττεται από πλημμύρες και ξηρασία. Θα είναι κολοσσιαίο το απαιτούμενο έργο κι οι ανάλογες επενδύσεις για να φτάσει σε σημείο να ξεκινήσει μιαν ανταγωνιστική ανάπτυξη. Χωρίς υποδομή κάθε ανάπτυξη είναι ανταγωνιστικά περιορισμένη.

Το Βιετνάμ επίσης παρουσιάζει μια μείωση του χάσματος το οποίο παραμένει σε πολύ υψηλά επίπεδα (82), δεν θα πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι υπέστη μεγάλες καταστροφές στη μακρά διάρκεια των πιο σκληρών από τους «ψυχρούς πολέμους» που ζήσαμε. Και η Τανζανία παρουσιάζει

μείωση του χάσματος αλλά κι αυτή δεν μπορεί ακόμη να φτάσει το ΑΕΠ/κ των 320\$ που είχε το 1980 και που κατέβηκε στο 100 το 1993, λόγω της αντικατάστασης του σιζάλ που παρήγαγε για την κατασκευή κάβων και σχοινιών με πλαστικές ίνες.

Η εικόνα του αυξανόμενου χάσματος για όλες τις άλλες χώρες είναι, τουλάχιστο, δραματική.

Στον πίνακα II δίδονται στοιχεία τα οποία δείχνουν σε πιο βαθμό ανάπτυξης βρίσκονται οι διάφορες χώρες. Από αυτόν βλέπουμε ότι:

Το Προσδόκιμο Ζωής μειώνεται δραματικά για τις χώρες με μικρό μέγεθος του ΑΕΠ/κ και φτάνει ακόμη και τα 42 έτη

Το ίδιο συμβαίνει και με τον αλφαριθμητισμό, την ικανότητα του ανθρώπου να διαβάσει και να γράφει.

Η παιδική θνησιμότητα απεικονίζεται με αριθμούς που είναι πολύ εύλωτοι.

Ο αριθμός των βρεφών πουμπολιάζονται προληπτικά μειώνεται κι αυτός από έλλειψη εμβολίων και χρημάτων.

Η γονιμότητα αποτελεί ένα μεγάλο οικουμενικό πρόβλημα. Αφ' ενός συνδέεται κάπως με την παιδική θνησιμότητα και το προσδόκιμο ζωής και αφετέρου το παιδί στις υπανάπτυκτες χώρες συμμετέχει στην οικογενειακή παραγωγή μέχρις ότου καταφύγει κι αυτό στην εσωτερική μετανάστευση.

Οι προσωπικοί υπολογιστές αποτελούν την εποχή μας έναν από τους πιο σημαντικούς δείκτες ανάπτυξης μιας χώρας Σ' αυτόν τον πίνακα βλέπουμε τις ΗΠΑ να έχουν 659 ανά 1000 άτομα κι άλλες χώρες να έχουν ελάχιστους χωρίς να παίρνουμε υπ όψη ότι οι πρώτοι τους αναβαθμίζουν και τους αλλάζουν κάθε τόσο ενώ για τους άλλους αυτό θα αποτελούσε μεγάλο κόστος.

Και για το χρέος βλέπουμε ότι κι αυτό αυξάνει με τη φτώχεια.

Γενικά αυτούς τους πίνακες χρειάζεται να τους μελετήσει ο αναγνώστης για να καταλάβει σε ποια επίπεδα ανάπτυξης βρίσκονται οι λαοί σε σχέση με το εισόδημά τους και σε σύγκριση με τους λαούς των αναπτυγμένων χωρών. Κι όμως και σ' αυτούς τους αναπτυγμένους δεν είναι μικρό το ποσοστό αυτών που ξεπερνάνε το όριο φτώχειας, δηλ. το 50% του εθνικού τους ΑΕΠ/κ